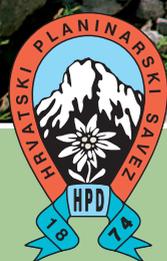
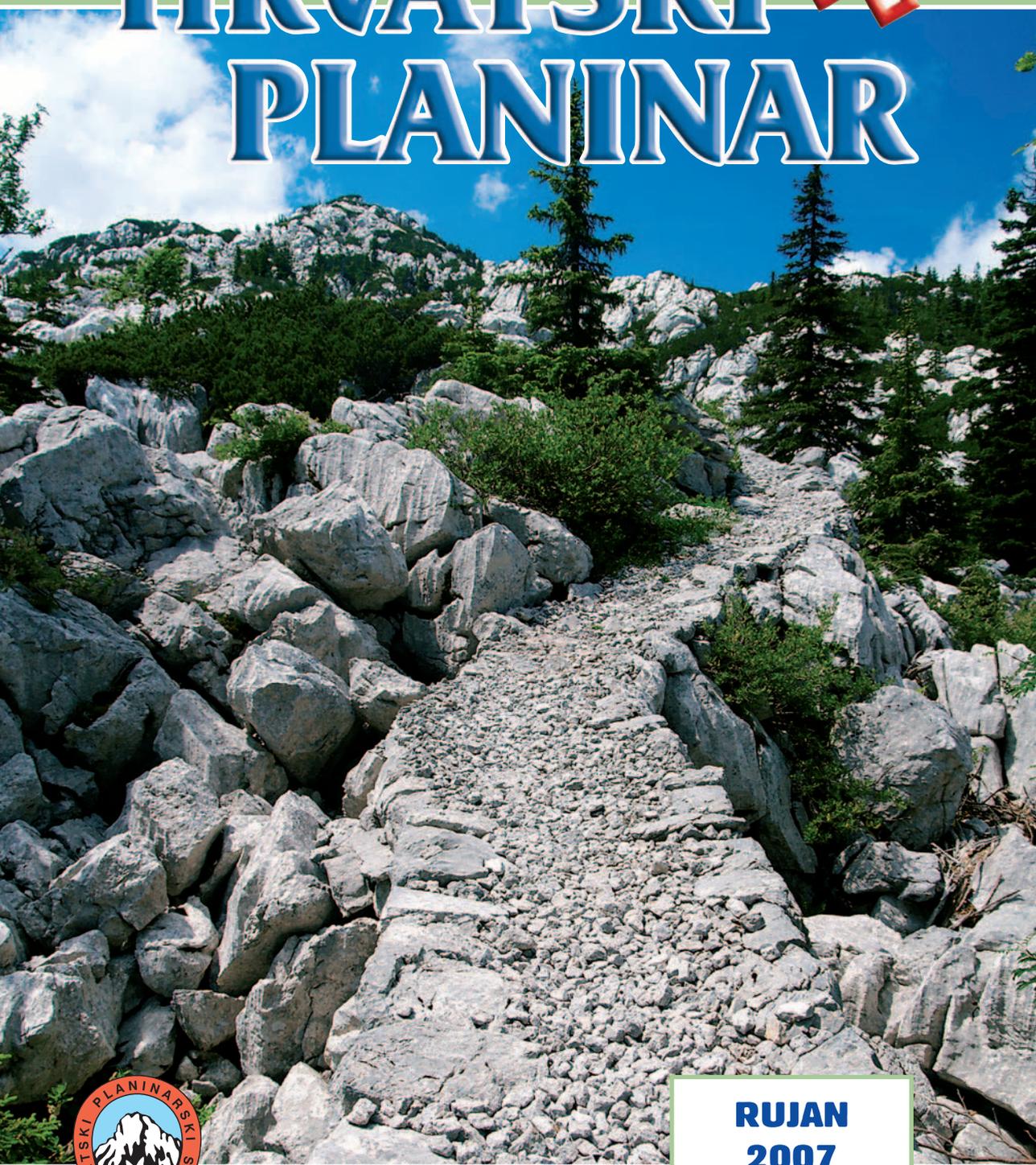

GODIŠTE

99

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

ČASOPIS HRVATSKOG
PLANINARSKOG SAVEZA

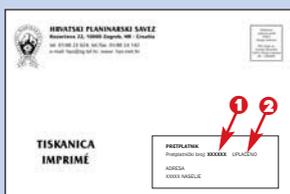
**RUJAN
2007**

9

»HRVATSKI PLANINAR« – ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA »CROATIAN MOUNTAINEER« – JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u **11 brojeva** godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izašao je **1. lipnja 1898.** Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom **»Naše planine«.**

PRETPLATA za 2007. godinu iznosi **140 kuna** (za inozemstvo **35 eura**). Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici, u rubrici **»Poziv na broj«**, mora biti upisan **Vaš pretplatnički broj.** Pretplata za inozemstvo uplaćuje se na račun **SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236**, također uz poziv na pretplatnički broj.

PRETPLATNIK
Pretplatnički broj XXXXXX UPLAĆENO
ADRESA
XXXXX NASELJE

PRETPLATNIK
KOD ZA PRETPLATNICU, BIVNI MJESECI
+540,00
HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOD ZA RAČUN ZA UPлатU
2360000-1101495742
XXXXX

VAŠ PRETPLATNIČKI BROJ (1)

otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate, uz adresu ćete moći vidjeti naznaku o obavljenoj uplati. Tako možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana u Hrvatskom planinarskom savezu (2).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za primanje časopisa, trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve koji su izašli od početka godine, a zatim će, nakon uplate, svaki mjesec na svoju adresu redovno primiti svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je **15 kuna** (+ poštarina).

CIJENIK OGLAŠAVANJA šaljemo zainteresiranima na zahtjev.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je deseti dan prethodnoga mjeseca (20 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova**, posebno dužih priloga. Svi se primljeni materijali na zahtjev vraćaju autorima. **Prednost imaju** prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na DVD-u, CD-u ili disketu, ali ne unutar Wordovih dokumenata!). Detaljnije upute nalaze se na web-stranici časopisa.

WEB-STRANICA ČASOPISA: www.plsavez.hr/hps/HP

STAVOVI I MIŠLJENJA izneseni u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

NAKLADNIK

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb

PRETPLATA I INFORMACIJE

Ured Hrvatskog planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@plsavez.hr
<http://www.plsavez.hr>

UREDNIŠTVO

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@plsavez.hr

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Alan Čaplar
Palmotičeva 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@plsavez.hr
mob.: 091/51-41-740
tel.: 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Faruk Islamović
Goran Gabrić
Željka Kasapović
Zdenko Kristijan
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
Željko Poljak
Robert Smolec

LEKTURA I KOREKTURA

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

GRAFIČKA PRIPREMA

Alan Čaplar

TISAK

Ekološki glasnik, Donja Lomnica
ISSN 0354-0650

290

Trobojnica u Irskoj

294

Na najvišim vrhovima Egipta

299

Plešivičke razgledne piramide

307

Vran planina

TEMA BROJA
Planinarenje u Irskoj
SADRŽAJ

Trobojnica u Irskoj.....	290
Igor Petriček	
Na najvišim vrhovima Egipta	294
prof. dr. Željko Poljak	
Plešivičke razgledne piramide	299
Josip Šintić	
Biokovo, izazov s kojim se treba suočiti	302
Fehim Buševac	
Kanjonom Vrženice na Divišku.....	305
Slavko Patačko	
Sunce i oblaci nad Vran planinom	307
Krešimir Bikić	
Ploča navrh Ivanščice	312
Tomislav Friščić	
Neočekivani saveznik na Glavici	316
Igor Barbarić	
Planinarenje i nove tehnologije	320
In memoriam: Zvonko Drušković	321
Vijesti	322
Kalendar akcija	328

SLIKA NA NASLOVNICI
Premužićeva staza
u Rožanskim kukovima

Trobojnica u Irskoj

Igor Petriček, Zagreb

Irška svakako nije zemlja koja se posjećuje radi planinarenja – vrh Carrauntoohil na jugozapadu Irske sa skromnim 1041 metrom najviši je vrh toga zelenog otoka. Manje od 15% površine otoka više je od 200 metara. Međutim, kao pasionirani planinari, odlučili smo pokušati i tu osvojiti koji vrh – i uspjeli smo, doduše ne baš kako smo se nadali.

Kada i kako po Irskoj?

U Irsku je najbolje ići u kasno proljeće ili ranu jesen. Kasno proljeće je kišovitije od rane jeseni, no dani su dulji (dnevna svjetlost i do 23 sata!). Ljeto je u načelu najbolje, no isto tako i najskuplje i prepuno turista.

Želite li se maknuti iz Dublina, kamo svi hrle prije svega na nalijevanje Guinnessom, obavezno je imati automobil. Najam vozila vrlo

je razvijen u Irskoj, tako da ćete lako naći auto po svom izboru. No, najtoplije se preporučuje rezervacija prije dolaska – tako vas auto lijepo čeka u zračnoj luci, vozite ga okolo i onda ga vratite opet u zračnu luku (ne morate u istu) prije povratka kući. Ovisno o vrsti vozila, tvrtki i opsegu osiguranja koji uzimate, platit ćete oko 100 – 300 kuna po danu (bez goriva). Mi smo za veliku i posve novu Mazdu 3, s potpunim kaskom, platili 200 kuna po danu.

Napomena! U Irskoj se vozi po lijevoj strani, kao i u Velikoj Britaniji, a volan je na desnoj. U početku je to malo neprirodno, no čovjek se navikne – mi smo u dva tjedna napravili 2300 kilometara bez ikakvih poteškoća.

Želite li svratiti i u Sjevernu Irsku, koja je dio Ujedinjenog Kraljevstva s Engleskom i Škotskom, nema problema. Granice više nema, a i

IGOR PETRIČEK

Poluotok Dingle – neuobičajeno brdovito dio Irske

posve je sigurno, osim što treba izbjegavati lipanj zbog tradicionalnih mimohoda protestanata, na što katolici uglavnom odgovaraju svakojakim projektilima, od kamenčića do molotovljevih koktela. Tu se isto vozi lijevom stranom, no ograničenja brzine su navedena u miljama a ne u kilometrima kao u Republici Irskoj, dakle, kada vam piše da je ograničenje 30, to znači 30 milja na sat (oko 45 km). Tu se plaća isključivo funtama (u Republici Irskoj u eurima).

Što ponijeti od opreme

E, sada ste spremni na izlazak u irsku prirodu. No, što ponijeti od kuće? Prije svega, nepromočive stvari! U Irskoj, bez pretjerivanja, dvadeset puta dnevno pada kiša i sije sunce, a puše nepodnošljivo – zemlja je niska i otvorena udarima sa Sjevernog Atlantika. No, unatoč tome nije pretjerano hladno, uglavnom su temperature 10 – 15 stupnjeva. Dakle, najbolje je uzeti nekakav pulover preko kojeg se može naući tanka, ali vjetro- i vodonepropusna jakna. Gojzerice su standardna stvar, a za štapove nema neke pretjerane potrebe, osim ako ne namjeravate ići na nekoliko rijetkih tehnički zahtjevnijih uspona. Usto morate misliti i na težinu opreme za let zrakoplovom: u ekonomskoj se klasi smije nositi do 20 kg, a svaka kila

preko plaća se ni manje ni više nego 12 eura. Namjeravate li osvojiti i neki vrh, zgodno je ponijeti i našu zastavu – to smo i mi učinili, onako, reprezentacije zemlje radi!

Gdje odsjesti

Irska je poznata po izuzetno raširenom i savršeno organiziranom lancu privatnog smještaja (Bed & Breakfast, ili B&B). Sve se može rezervirati unaprijed preko interneta, što je i preporučljivo. Cijena je gotovo standardno oko 35 eura po osobi u dvokrevetnoj sobi, za što dobijete i tradicionalno obilan irski doručak pun kolesterola, vrlo zasitan i potreban za start u planine. Sve to možete naći na internetskoj stranici www.townandcountry.ie.

Planinarenje u Irskoj

Planinarenje u Irskoj vrlo je razvijeno i dobro organizirano, no prije se može nazvati hodanjem jer nekih vrleti tu nema, a nema ni široke divljine kao u Alpama. Dakle, uvijek ste blizu nekog mjesta gdje možete prespavati. Planinarskih domova u Irskoj nema. Same irske planine nisu opasne, jer uglavnom nema stijena niti provalija. No, u načelu visina ništa ne mora značiti – u Himalaji sam se lako popeo na 4500 metara, a ne mogu svladati dva i pol metra

visok ormar u svojoj spavaćoj sobi. Tako i u Irskoj ima nekoliko tehnički zahtjevnijih uspona.

Većina (hodačkih) staza uglavnom je označena, no drugačije nego kod nas ili u Alpama: umjesto crvenog kruga, tu su kolčići s nacrtanim žutim pješakom. Razlog je jednostavan: svega oko 7% Irske je pošumljeno (šumska granica je ionako uglavnom na svega stotinjak metara nadmorske visine) tako da nema stabala na koja bi se stavila planinarska markacija. Važno je znati da je velika većina uspona, posebno njihov gornji dio, posve neoznačena – morate sami tražiti stazu. To nije teško kada je vrijeme lijepo, jer su irske planine pregledne i na njima nema nekakvih nepredvidljivih provalija, no sasvim je druga priča kada je magla ili pada kiša – a to je vrlo, vrlo često.

Irske planine pokrivene su niskom travom i tresetištima (karbonizirana mahovina, vrijes i trava). Treset se posvuda siječe, suši i koristi za potpalu. Šume gotovo nigdje nema. U gornjim dijelovima uspona uglavnom je kamen, a budući da nema označenih staza, potreban je oprez. Irske su planine, kao i škotske, posve zaobljene djelovanjem ledenjaka u posljednjem ledenom dobu, tako da nekakvih nenadanih provalija, šiljaka ni sličnih opasnosti gotovo nigdje nema. Trebate se paziti vrtača – budući da je u Irskoj sve natopljeno kišom, one su vrlo često pune vode, pa i živog blata, što se ne vidi zbog bujne trave. Dakle, ne silazite u vrtače, nego idite po njihovom rubu.

Gdje planinariti

Internetska stranica www.walking.ireland.ie puna je vrlo korisnih podataka i karata, što je dovoljno da isplanirate kamo planinariti.

Postoji nekoliko područja u kojima se isplati planinariti. Najviša irska planina je Carrantouhill (1041 m) na jugozapadu otoka. Najbliže Dublinu su Wicklow Mountains, čiji najviši vrh je Lugnaquilla (924 m). Uspon je lagan. Na jugozapadu, na poluotoku Dingle, nalazi se planina Mount Brandon (oko 950 m). Bili smo ispod nje – vrlo lijepa planina koju smo mislili osvojiti, no spriječilo nas je tipično irsko vrijeme. Connemara je poluotok na zapadnoj obali nešto sjevernije od Dinglea, na kojemu je i nacionalni park. To je područje izuzetne ljepote, vrlo rijetko naseljeno. Tu se može planinariti u samom parku na Diamond Hill (445 m). Iako nije visok, isplati ga se posjetiti zbog panorame, ali treba računati na hrpu turista oko sebe. Tu je i lanac planina Twelve Bens, koji je bitno teži i zahtijeva bolju pripremu. Malo istočnije su i planine Mamean. Možda su najljepše planine na samom sjeverozapadu, u grofoviji Donegal. Tamo su u nacionalnom parku planine Derryveagh, s najvišim vrhom Errigalom (751 m). Errigal je vrlo lijep, svojim stjenovitim vrhom podsjeća na Alpe i nije težak – do vrha i natrag ste za oko 2 sata.

Želite li planinariti i u Sjevernoj Irskoj, tada preporučujemo Slieve Donard (850 m) blizu gradića Newcastlea, ispod Belfasta.

Dakle, ima se gdje planinariti u Irskoj. Uglavnom, glavni neprijatelj neće vam biti strmina nego kiša i vjetar, a glavna nagrada su nenadmašni vidici (ako vam se posreći, nama nije...), jer ćete gotovo uvijek vidjeti i more, od kojega u Irskoj nikada niste daleko.

Naš uspon – planina Mamean, Connemara

Budimo se u našem hotelu, na poluotoku Connemari. Jutro nekako ni lijepo ni ružno – ima oblaka, ali i sunca. Tipično za Irsku. Doručak je u Irskoj cijeli ritual: zobene pahuljice, pa mlijeko, pa tanjur pun svačega, od krumpira na dva načina, preko zapečenih paradajza i gljiva, do zapečene šunke, špeka i krvavice, i sve to uz barem jedno jaje na oko. Mljac! Dakle, kalorijski gledano, spremni smo za uspon. Krećemo svojim autičem prema početku staze, nekoliko kilometara dalje. Tu navlačimo gojzerice jer počinje uzbrdica.

Masiv koji je pred nama naziva se Mamean i ima više vrhova. Nazivi su svi na irskom jeziku (gaelic), a izgovor je vještina koju je gotovo nemoguće savladati. Prvi dio staze do prijevoja s kapelicom je lagan (blag uspon). To je zapravo hodočasnički put jer je tu, po legendi, prespavao sveti Patrik, svetac zaštitnik Irske. Vidi se kamen s udubljenjem, gdje je on navodno boravio.

Od prijevoja počinje pravi uspon. Kako smo već naglasili, u Irskoj uglavnom nema označenih staza prema vrhovima, svatko se snalazi kako zna i umije. Svakome tko ima nekakvo planinarsko iskustvo to neće biti teško, čak je i zanimljivo.

No, vrijeme se počelo mijenjati. Tu i tamo pukne fenomenalna panorama na razvedenu obalu poluotoka, no to je sve rjeđe i rjeđe. Ulazimo u oblak. Počinje i rominjati. Ajde, budimo optimistični, neće dugo, opet će biti sunca i panorame. Uzaludne nade. Šljapkamo po gustoj, nevjerojatno zelenoj travi pored ovaca koje svuda pasu. Nije hladno, ali puše, iako ne onako jako kako u Irskoj znade. Oblak je sve gušći, kiša sve jača. Ajde, još malo do vrha. I tako, nakon oko sat uspona, dolazimo do prvog vrha označenog stošcem kamenja: Binn Chaonaigh (633 m). Ne pitajte nas kako se to izgovara. Panorama? Bijelo prošarano bijelim. No

ipak činimo ono radi čega smo i došli ovamo: da razvijemo hrvatsku zastavu i snimimo povijesnu sliku trobojnice na nekom od irskih vrhova. Doduše, u ovakvoj magli to smo mogli snimiti i na Cmroku, ali i na Kilimanjaru. Dakle, vjerujte nam na riječ.

Nakon prvog vrha idemo hrptom prema drugom. Srce nas boli kad pomislimo kakvu bismo panoramu odavde imali, a ništa. No, što ćemo? Drugi vrh, Binn Idir an da Log (703 m) bio je još manje zanimljiv – kiša pada sve jače, a ništa se niti ne vidi. Slika sa zastavom, i natrag.

Sada je smisao za orijentaciju stvarno važan – jer je vidljivost smanjena na 20 metara. Prati-mo nekakvu ogradu za ovce, to nam pomaže. Kiša, sparno. Mokri izvana i još znojni iznutra, a sve natopljeno vlagom, šljapkamo u potpuno promočenim gojzericama. Izlet postupno postaje mora. Nakon dva i pol sata hoda konačno stižemo do auta, mokri do gole kože. Brzo do hotela pod topli tuš. Gojzerice su nam se sušile još tri dana.

Eto, tako je dvoje Hrvata zataklo trobojnicu na dva irska vrha. Nije sve bilo baš kako smo željeli ili zamišljali, no takva je Irska: kada vam daje svoju ljepotu, uzmite odmah, jer već sljedećeg trenutka nestaje u kiši i vjetru.

Hrvatska zastava na Binn Chaonaigh (633 m)

Na najvišim vrhovima Egipta

prof. dr. Željko Poljak, Zagreb

Najprije treba istaknuti neobičnu činjenicu da najviši vrh te afričke države nije u Africi nego – u Aziji. Uzdiže se na Sinajskom poluotoku, koji pripada Egiptu, a od afričkoga dijela te države dijeli ga Sueski kanal. U afričkom dijelu Egipta, ma koliko god bio gorovit, nema nijednog dvotisućnjaka, ali ih zato na Sinaju ima na pretek – više od dvadeset. Ograničit ćemo se samo na dva najznačajnija – jedno je glasovito Mojsijevo brdo, a drugo Vrh sv. Katarine.

Planinarski stampedo na Gebel Musu

Uspón na Mojsijevo brdo ili, arapski, Gebel Musu, nije baš osobit planinarski podvig, ali je zato vrijedan kao hodočašće. Naime, islam je prihvatio Mojsija kao proroka pod imenom Musa, pa su na vrhu njegova brda, uz kršćansku kapelicu, sagradili malu džamiju. S plani-

narskoga gledišta ipak valja priznati da nije bila šala nositi s tog 2286 metara visokog gebela (arapski: brdo) teške kamene ploče s uklesanim Božjim zapovijedima, pa zbog toga neki planinari čak smatraju Mojsija svojim pretečom.

Jedina je neprilika s Musom to što se na uspon mora poći u dva ujutro. Ne baš da se mora, ali ne želite li biti osobenjak, nema vam drugog izbora jer, kažu, bitno je s vrha vidjeti izlazak sunca, zbog vatrometa boja kakvoga navodno nigdje drugdje nema. Dakle, naš vodič Muhamed ili, kako smo ga mi od milja zvali Mujo – a on se uskoro i naviknuo na to ime – digao nas je u dva po ponoći iz kreveta u hotelu »Morgenland«, ukrao u kombi i nakon desetak kilometara iskrao kod samostana sv. Katarine (1570 m), gdje počinje uspon. Tu je već sve vrvjelo od ljudi sa svih strana svijeta, počevši od Amerikanaca (a gdje ih nema?) pa do Japanaca (pa gdje i njih nema?). Neki su uzbuđeni, drugi pospani, vodiči im daju posljednje upute o odjeći, jer bi na vrhu mogli promrznuti, pa kako će namjestiti čeone svjetiljke ili unajmiti deve što ih ovdje za mali novac nude beduini (desetak dolara).

Nezaboravna slika: u mrklome mraku pohrlilo je prema vrhu na tisuće ljudi sa svih strana svijeta, a zbog čeonih svjetiljaka izgledaju poput golema roja krijesnica. Neki hitaju

ŽELJKO POLJAK

Čekanje zore na Mojsijevo brdu

U afričkom dijelu Egipta, ma koliko god bio gorovit, nema nijednog dvotisućnjaka, ali ih zato na Sinaju ima na pretek – više od dvadeset

i pretječu ostale, drugi sopću i teturaju, jedan se spotiče o drugoga, neki zaostaju i uza sve to među njima se još motaju deve, koje ljutito hržu – neviđeni planinarski stampedo! Kažu da je tako svaki dan, i doista, kamenje po kojem taj svijet hrli uvis izglacano je i sjajno od nebrojenih hodočasnčkih nogu. Srećom, put je dovoljno širok pa se za sve nađe mjesta, tako da za tri sata svi mogu stići pod vršnu stijenu. Usput se na svakih pola sata nailazi na beduinsku čajanu, improviziranu od suhozida, kartona i staroga lima. Tko je ostao bez daha, može u čajani pileći, a dobit će uz topli čaj i pokrivač da ne ozebe.

Ispod stijene, na visini od oko 2000 metara nalazi se – kako smo ga mi nazvali – parkiralište za deve, jer tu put prestaje. Dalje je do vrha još 700 granitnih stuba, kuda mogu samo pješaci. Nastavljam stubištem. U mraku čujemo povike i vapaje na svim mogućim jezicima, no najviše se čuo ruski.

I evo nas konačno na vrhu (2286 m) kod kapelice sv. Trojstva, gdje se, prema predaji, Bog pokazao Mojsiju i uručio mu svojih deset zapovijedi. Pored nje je mala džamija iz 12. stoljeća,

a pod njom špiljica u kojoj je, kako piše u Bibliji, Mojsije bivakirao 40 dana («I osta Mojsije na gori četrdeset dana i četrdeset noći.»)

Upravo se razdanjuje. Na vrhu jedva možete naći mjesta, stisnuo se čovjek do čovjeka, svi dršću od zime, svaki se nečim ogrnuo, svi bulje prema istoku i čekaju kada će sunce. Evo ga! Zrak je bistar, vidik neograničen, sinajski bregovi i pustinje kao na dlanu. I zaista, boje se na čudesan način svakim trenom mijenjaju, a prevladava crvenosmeđa boja eruptivnoga kamena. Nastaje vreva u toj ljudskoj košnici, svaki nastoji zauzeti što bolji položaj, tisuću fotoaparata i kamera ovjekovječuju prizor.

Jedan čovjek oblači bijelo misno ruho, na kamenu ispred sebe improvizira oltar i započinje misu – na poljskom jeziku. Poljacima se pridružuju i Hrvati, pa nastaje čuđenje jer svećenik moli na poljskom, a sve više vjernika odgovara na hrvatskom. Nakon mise, po poljskom običaju, svećenik se izljubi sa svim vjernicima, raduje ga misaono jedinstvo u tom dalekom svijetu.

Slijedi lakši dio puta – silazak! Može se istim smjerom, no tko više voli stubišta, može

lijevom varijantom od 3700(!) stuba. Obje se staze sastaju na podnožju kod samostana sv. Katarine.

Samostan ima oblik tvrđave okružene obrambenim zidom visokim više od deset i debelim dva metra. Osnovala ga je bizantska carica Helena u 6. stoljeću, a car Justinijan dao ga je utvrditi obrambenim zidovima. U devet sati otvaraju se vrata za posjetitelje i nastaje neopisiva gužva među njegovim tijesnim zidinama jer svi žele vidjeti »gorući grm«, predivnu crkvu i umjetničko blago koje se vjekovima sačuvalo usred golemih pustinja. Neponovljivo! U njemu žive grčki monasi i do dana današnjeg svi su im vladari priznavali eksteritorijalnost, među njima i Napoleon (izvorni dokumenti čuvaju se u pismohrani). Još nekoliko fotografija, kupnja suvenira i – povratak.

Nađete li se slučajno u ljetovalištu Šarm el Šeiku (prevedeno: šeikovu zaljevu), kamo razne turističke agencije redovno vode naše ljude na tjedan dana kupanja, odvojite dan-dva za tu lijepu pustolovinu. Većina turističkih ureda u Šarmu, a ima ih bezbroj, nudi, između ostalih, i turistički paket »Gebel Musa«, s ovim programom: popodne autobusom do nekog hotela u

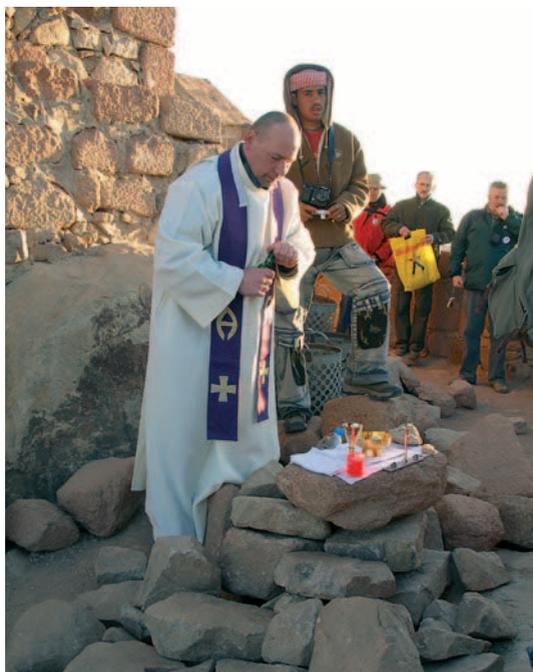
ŽELJKO POLJAK

Naš vodič beduin Mujo

blizini samostana sv. Katarine, ustajanje u 2 sata noću, četiri sata uspona (visinska razlika 700 metara), nakon silaska razgledavanje samostana i povratak busom u Šarm, a sve prilično jeftino. Ceste su izvrsne, jedino što put usporavaju brojne kontrolne točke gdje treba pokazati propusnicu, jer međunarodne snage još uvijek sprječavaju unos oružja nakon odlaska izraelske vojske.

Uspon na »krov Egipta«

Malo je teža pustolovina uspon na Gebel Kathrin (2642 m), prvo stoga što je gotovo 400 metara viši i, drugo, što je orijentacija malo teža jer se ovdje ne možete priključiti rijeci planinara, hodočasnika i snobova sa svih strana svijeta nego treba malo razmisliti kuda ćete i kako. Zbunjuje podatak da taj gebel nosi ime sv. Katarine, a nije nad istoimenim samostanom – između vrha i samostana nalazi se Gebel Musa. No, tko je bio na Musi i vidio na drugoj strani Gebel Kathrin, lako će se snaći. Najbolja je polazna točka za najviši vrh cijelog Egipta ured šeika u zaselku na podnožju, gdje se treba prijaviti svaki planinar. Nije to loše jer je on ujedno i šef turističkog ureda i, prema tome,

ŽELJKO POLJAK

Misa na Mojsijevom brdu

najbolje informiran o svemu što putnika zanima: koliko traje uspon, kuda vodi najbolji put, gdje se može unajmiti deva, gdje prespavati.

Uspón je zapravo razmjerno jednostavan zahvaljujući – izraelskoj okupaciji. Izraelci su tijekom sedam godina svoje uprave probili na sam vrh Kathrina s jedne strane cestu (danas više nije upotrebljiva jer se ne održava), a s druge uredili stazu, koja je u savršeno dobrom stanju, tako da njome mogu ne samo planinari nego i deve. Dakle, uspon na »krov Egipta« i nije baš velik planinarski podvig premda je vrh visok 2642 metra (uspon traje pet, silazak oko tri sata). Više je naporan nego težak.

Nakon posjete šeiku skreće se s asfalta cesticom koja vodi dolinom Wadi el-Lega. Na prvom kilometru prolazi mimo kapelice s izvorom. To je izvor koji je potekao kad je Mojsije udario štapom o kamen. Još jedan kilometar i cesta završava kod samostana Deir el Arbaina (1740 m), podignutog na mjestu gdje su nekoć davno beduini pobili četrdeset monaha. Desno, malo uzbrdo, nalazi se beduinski zaselak, gdje su navikli dočekivati planinare, ugostiti ih, ponuditi im prenoćište te drugi dan vodiča i devu za uspon (oko 30 dolara). Iznad sela počinje uspon i tu je najveće iznenađenje:

ŽELJKO POLJAK

Stazom na Gebel Kathrin mogu i deve

Vidik s Gebel Kathrin, dakako, još je ljepši nego s Gebel Muse, koji odavle izgleda poput patuljka: vidi se cijeli južni Sinaj sa svim svojim planinskim lancima, pustinjama i oazama...

ŽELJKO POLJAK

Hrvatska zastava na najvišem vrhu Egipta (2642 m)

– Premužićeva staza! – jednoglasno smo zaključili.

I doista, uspon vodi solidno građenom, širokom stazom, tako da iduća četiri sata jednostavno ne možete nikamo skrenuti makar nema ni traga bilo kakvoj markaciji. Razlika od Premužićeve jedino je u tome što se ova staza neprestano uspinje. Nakon dva-tri sata blagog uspona u nebrojenim oštrim zavojima, staza izlazi na planinski hrbat (2250 m), prelazi na drugu stranu i tu sada pred sobom vidimo vrh. Prepoznatljiv je po kapelici sv. Katarine, građene od kamena, nešto poput sv. Ilije na Biokovu. Slijedi još sat i pol zavoja kroz goli kamen i eto nas na vrhu. U metalnoj kutiji je upisna knjiga, u njoj nijednog Hrvata, možda je ovo prvi put hrvatska noga na tome vrhu. Vidik je, dakako, još ljepši nego jučerašnji s Gebel Muse, koji odavle izgleda poput patuljka: vidi se cijeli južni Sinaj sa svim svojim planinskim lancima, pustinjama i oazama.

Zanimljiva je i bliža okolica. Kapelica je doduše zatvorena lokotom, ali je otvoreno planinarsko sklonište od 3×4 metra, s drvenim podom (udoban bivak!). U blizini je i helidrom još iz doba izraelske okupacije, a na obližnji vrh, dva metra viši od našega (Zebir, 2644 m), seže spomenuta ratna cesta, sada u zapaženom stanju.

Nigdje nikoga! Samo nas petero zagrebačkih planinara, iz četiri razna društva: Vilena Kašuba, Mato Šimunović, Jasna i Antun Cigrovski i pisac ovih redaka te s nama naš vodič-pratitelj Stjepan A. Szabo. Cijeli pohod na Sinaj, na njegove vrhove i kroz kanjone i oaze, organizirala je zagrebačka agencija VMD, specijalizirana za pustolovni turizam.

I tako smo se dočepali najvišeg vrha Egipta i na njemu postavili hrvatsku zastavu. Budući da u 109 godina, koliko izlazi »Hrvatski planinar«, nije još zabilježen hrvatski uspon na taj vrh, možda smo prvi hrvatski planinari koji su ga »osvojili«.

Plešivičke razgledne piramide

Josip Šintić, Zagreb

Prva razgledna piramida na Plešivici svečano je predana na upotrebu 24. srpnja 1881. Izgradio ju je uz trošak od 524 forinte Hamilkar Praunsperger iz Samobora prema nacrtima društvenog arhitekta Milana Lenucija. Bila je to drvena piramida visoka 10 metara, čiji je donji dio bio ograđen i uređen kao sklonište, pa su planinari piramidu, a i sam vrh Plešivice prozvali »Čardak«. Tu prvu piramidu Otvorenju čardaka prisustvovali su iz Zagreba, uz predsjednika HPD-a Ljudevita Farkaša Vukotinovića, još i članovi Ivan Benigar, Ljudevit Beluš, Nikola Faller (ugledni glazbenik i ravnatelj opere), braća Franjo i Vilim König, grof Miroslav Kulmer, Levin Schlosser, dr. Matija Štefinović, dr. Lovro Vrbanić i dr. Fran Vrbanić.

Plešivička piramida, međutim, nije bila prva razgledna piramida u hrvatskim planinama. Godine 1870., četiri godine prije inicijative za osnivanje Hrvatskog planinskog društva (HPD-a), na Sljemenu je podignuta i 5. lipnja te godine predana na upotrebu jednostavna drvena piramida. Sljemenska je piramida bila prvi planinarski objekt u našoj povijesti. Već 1877., u vrijeme kad je predsjednik HPD-a bio akademik Josip Torbar, svečano je otvorena nova drvena piramida na Sljemenu, jer je ona iz 1870. bila dotrajala. Nova sljemenska piramida bila je prvi planinarski objekt koji je izgradila planinarska organizacija. Iduće godine (točnije, 1. rujna 1878.), odlukom Grada Zagreba planinari su uređenjem prostorija na prvom katu sljemenske lugarnice zvane Gradska kuća dobili prvu planinarsku kuću u Hrvatskoj.

Dakle, drvena piramida na Plešivici bila je drugi planinarski objekt koji je izgradio HPD! Ubrzo je dotrajala, a 1903. je izgorjela, pa je

Piramida u tvornici »Končar«

HPD započeo izgradnju nove, 6 metara visoke željezne piramide. Ona je predana na upotrebu 29. lipnja 1905., no već 1906. bila je zlobnom rukom znatno oštećena, a osobito je stradala tijekom Prvog svjetskog rata. HPD je piramidu popravio i obnovio u prvobitnom obliku, te je opet svečano predana na upotrebu u nedjelju 19. listopada 1924., uz mnogobrojno sudjelovanje članova HPD-a, iz središnjice i njenih podružnica iz Zagreba (»Sljeme«), Jastrebarskog, Samobora, Duge Rese i Siska.

Vidik s piramide na Plešivici prema plešivičkom prigorju

Originalni poziv za otvorenje piramide na Plešivici 1957. godine

Piramida je tijekom Drugog svjetskog rata ponovno znatno oštećena. Prilikom geodetske izmjere bila je upotrijebljena kao triangulacijska točka, pa je ukrućena drvenim prečkama, a na njezinoj platformi podignut je nekoliko metara visok signal. Piramida u to vrijeme nije bila upotrebljiva za planinare. Prema analima HPD »Kapela« (tada PD »Rade Končar«), odluka o gradnji nove piramide donesena je 20. travnja 1955., kada je ustanovljeno da su nestali kutija, upisna knjiga i pečat što su ih končarevci postavili 6. veljače 1955. u svojoj prvoj radnoj akciji.

Dogovorom tadašnjeg PD »Rade Končar« i PD »Jastrebarsko« 1955. su rastavljeni ostaci stare piramide. Jaskanci su ih prenijeli do ceste i kamionom ih prevezli u tvornicu »Rade Končar«, gdje je izrađen projekt, prikupljen sav potreban materijal te načinjena nova piramida. Ona je na vrhu Plešivice postavljena već tijekom rujna 1956., a svečano je predana na upotrebu 21. srpnja 1957. Na svečanosti se okupilo više od 200 planinara. Osim predstavnika PSH-a i PS Zagreba, bili su tu članovi društava »Zagreb«, »Željezničar«, »Grafičar«, »Cepin« iz Podsuseda, »Japetić« i »Maks Plotnikov« iz Samobora, »Vinica« iz Duge Rese, šest plani-

nara iz Prijedora te članovi PD »Jastrebarsko« i »R. Končar«.

Treća plešivička piramida stoji na vrhu 50 godina. Godine 1980. svježe je obojena, a 1992. (5. prosinca), kada se ratni vihor u sjeverozapadnom djelu Hrvatske utišao, svečano je proslavljena njezina 35. obljetnica. Kod piramide se okupilo oko 60 planinara, a uz pozdravne govore (Zdravko Ceraj, u ime PSZ-a) podijeljena su priznanja zaslužnima za gradnju. Pritom su glavni sudionici gradnje, Josip Beštak Fater i Mirko Kos, iznijeli neke pojedinosti o gradnji nove piramide. Poslije svečanosti većina planinara produžila je u dom na Žitnici gdje je nastavljeno druženje. Iduće je jutro osvanulo pod debelim mokrim snijegom pa je obilazak Jaskanskog planinarskog puta nastavilo samo devetero hrabrih. Zbog naglog topljenja snijega, potok Pećnik je silno nabujao pa su se, uz mnogo poteškoća, morali popeti po strmom, skliskom pobočju potoka u zaselak Goljak, pa odatle do Pribića, umjesto putom preko slapa Brisala. Tako je na uzbudljiv način završila proslava 35. obljetnice treće piramide na Plešivici.

S originalnom pozivnicom na vrhu Plešivice

Ove je godine, 21. srpnja, obilježena 50. obljetnica nove plešivičke piramide. Tom prilikom na vrhu Plešivice okupilo se nekoliko desetaka planinara iz Zagreba, Jastrebarskog i Samobora.

Sudionici ovoljetne proslave na Plešivici

Biokovo, izazov s kojim se treba suočiti

Fehim Buševac, Rijeka

Samo spominjanje imena Biokovo u meni izaziva ponešto straha i tajnovitosti. Tome su umnogome pridonijele povremene vijesti o stradanju i gubljenju izletnika na toj velebnjoj planini.

Još me se davnih dana, kada prolazeći Jadranskom magistralom nisam ni pomišljao na planinarenje, dojmio velik niz stijena iznad Makarske rivijere. Tada ni u primisli nisam vidio mogućnost da se između tih stijena može proći i popeti na neki vrh. Ipak, pružila mi se prilika za to, istina, prilično kasno. Ali kako narod kaže: »Nikad nije kasno«.

Nas četrnaestorica iz PD »Kamenjak« krenuli smo za Uskrs na Biokovo, razradivši prije toga podrobno plan trodnevnog obilaska. Nakon ugodne vožnje autocestom stigli smo na

polazište u Bašku Vodu. Sjetili smo se i Olivera Dragojevića i njegove pjesme o ovom lijepom mjestu, te se, dobro raspoloženi, smjestili u apartmane. U prtljagi je bilo svega: pinci, šunke, pancete, uskrasnih jaja, nezaobilazne mlade kapule, čajeva, raznih pića i tko zna čega još. Gledajući sve to, počeo sam dvojiti: jesmo li došli na ljetovanje ili planinarenje? Pomalo umorni od puta, brzo smo otišli spavati.

Sutradan smo rano ustali. Nekoliko kilometara iza Makarske skrenuli smo s Jadranske magistrale prema Vrgorcu, tj. prema vrhu Sv. Juri. Pripremajući se za izlet uz pomoć karte i dostupnog pisanog materijala, pa i savjeta s internetskog planinarskog foruma, očekivao sam sasvim drugačiji krajolik. Svu ljepotu planine doživjeli smo kad smo se približili vrhu Sv. Juri.

IVICA SUMIĆ

Ispod nas se prostiralo Biokovo čitavom svojom dužinom i širinom. Tako opruženo, doimalo se poput umorna aligatora koji je upravo izašao iz vode i drijema na suncu. Vidik se pružao na sve strane. Na jugoistoku se isticao Vošac, a na njemu planinarski dom. Na sjeverozapadu je izranjao vrh Sv. Ilija s kapelicom, a malo dalje, u produžetku, iza Sv. Ilije, pored nekoliko nižih vrhova, dominirao je Šćirovac. Jedini šumoviti vrh, Šibenik, leži malo jugozapadnije od Sv. Ilije.

Ti i bezbrojni manji razbacani vrhovi čine cjelinu zvanu Biokovo. Nekadašnji stočari, a za njima i planinari, pronašli su put između škrapa i uvala i tako tu cjelinu učinili svakome dostupnom. Danas postoji put gotovo do svakog vrha, a sa svakog od njih možemo se diviti iskonskoj ljepoti netaknute prirode.

Bili smo iznenađeni kada smo na Sv. Juri ugledali snijeg. Na pojedinim mjestima bilo ga je i više od metra. Osim odašiljača, koji je jedini svjedok boravka ljudi, sve ostalo djeluje zadivljujuće mirno. Bilo je ugodno za topla i sunčana dana sjediti i diviti se svemu oko nas.

Nakon poduzetog odmora, razgledavanja i pečatiranja, odvezli smo se do podnožja Vošca. Za nekoliko smo minuta bili na njegovu vrhu, kod planinarske kućice. Stijena Vošca, koja strši u visinu, i planinarski dom na njoj dominiraju širokim prostorom.

FEHIM BUŠEVAČ

Na vrhu Svetog Jure

Uz vidik prema ostalim vrhovima Biokova, pogled privlače u dubini Makarska i ostala mjesta Makarskog primorja. Imali smo dojam da je sve to ispod nas na dohvat ruke. Velika visina i okomite stijene ulijevaju strah i poštovanje.

Visoke stijene dižu se tako reći iz mora, ostavljajući uzak prostor ljudskoj vrsti za naseljavanje i življenje. Sve to čini jedinstveni sraz ljudske vrste i prirode.

Na putu od Lokve prema Svetom Iliji

Nije bilo previše vremena za odmor i duže uživanje jer je trebalo krenuti dalje. Namjeravali smo se još popeti i na Kimet. Na kamenjoj ploči na skretanju za Kimet piše da do vrha ima 3 sata hoda, no bez teškoća smo stigli za sat i pol. Put je dobro markiran i nije zahtjevan. I s vrha Kimeta pruža se prekrasan vidik na ostale vrhove Biokova te na bosanske planine.

Drugi je dan bio udarni. Nakon ranog ustajanja i doručka ponovno smo se uputili u podnožje Vošca i krenuli prema vrhu Sv. Iliji. I ta je staza dobro markirana pa nije bilo teškoća s orijentacijom. Vrh Sv. Jure, s odašiljačem, stalno se doima kao da je u neposrednoj blizini.

Za nešto više od sat vremena stiže se do lijepe planinarske kuće »Slobodan Ravlić« na Lokvi. Put dalje vodi pored vrha Šibenika i preko Motike prema Sv. Iliji. Na tom je putu nekoliko uspona i silazaka preko manjih bezimernih vrhova. Sa Sv. Ilije lijepo se vide Baška Voda i druga mjesta Makarskoga primorja, dakako, i ostali vrhovi Biokova, te udaljeni vrhovi bosanskih planina. Doista smo uživali!

Markirana se staza nastavlja dalje prema Šćirovcu, koji izazovno strši u daljini i mami ljepotom. Nas trojica nikako nismo mogli odoljeti izazovu, pa smo se popeli i na taj vrh. Nije, međutim, bilo lako doći do Šćirovca budući da smo već bili izmoreni putom do Sv.

Ilije. U međuvremenu se i vrijeme urotilo protiv nas: počelo se mračiti s istoka i zapada. Na svu sreću, osim nekoliko kišnih kapi, ništa se drugo nije dogodilo. Bili smo zadovoljni što smo došli do vrha i brzo krenuli natrag.

Zbog dugog pješčenja i umora, pili smo više vode nego obično, ali nam se ponovno osmjehnula sreća. Naime, pri usponu na Sv. Iliju zamijetili smo oznaku »pitka voda«. Oznaka je upućivala na mjesto pokraj staze. Nastavili smo put ne skrećući, no pri povratku smo ipak potražili izvor i pronašli prirodni zdenac s pitkom vodom. Okus vode bio je izvrstan. Sva smo trojica odmah zaključili kako ukusnije vode nitko od nas prije nije pio. Okrijepljeni i opskrbljeni izvorskom vodom, bili smo preporođeni.

Na povratku smo se popeli i na vrh Šibenik, iako nije bio na putu kojim smo došli. Brzo smo bili na vrhu, ali je vremena za razgledavanje bilo malo. Do Lokve smo stigli još za dana, a nastavili smo uz pomoć zvijezda i bijeloga kamenja po dobro markiranu putu. Ni svjetiljke nam nisu bile potrebne. Kod auta smo bili oko 21 sat. Bio je to naporan dan sa četrnaest sati pješčenja. Sretni i umorni, veselo su nas dočekali kolege koji su stigli do doma prije nas.

Treći smo dan posvetili obilasku preostalih kontrolnih točaka Poučnog ekološkog puta »Dr. fra Jure Radić«, po Baškoj Vodi, Makarskoj i Krvavici. Detaljnije smo upoznali i spomenuta mjesta. Gledajući Biokovo odozdo, raspoznajemo Vošac, na kojem se ocrta planinarski dom, te vrh Šibenik, koji se odavde čini vrlo nepristupačnim. Odozdo se vidi samo djelić šumovitoga sjevernog dijela oko vrha. Sv. Iliju i Sv. Juru ne vidimo s obale – skriveni su kao i sva druga božanstva!

Vizija doživljenog i viđenog ostaje duboko urezana u moje pamćenje i ostat će tamo dugo, dugo vremena. Biokovo treba doživjeti sa svim njegovim ljepotama. Fotografije ili video zapisi mogu u nama pobuditi sjećanje na viđeno, ali nikako novu spoznaju. Na Biokovo, pa i na druge planine i vrhove, jednostavno treba doći i sve to doživjeti. Možda se u tome i krije dio našeg odgovora na pitanje zašto idemo u planine i zašto planinarimo.

Kanjonom Vrženice na Divišku

Slavko Patačko, Zagreb

Još je prije nekoliko godina u godišnjem planu izleta našeg društva jedan od prijedloga bio posjet klancu Trigetu na otoku Krku. Triget se nalazi oko 5 km sjeverno od Baške, odakle se treba uspeti u područje oko vrha Diviške. Te sam šture podatke izvukao iz jednog članka u »Hrvatskom planinaru«. Razumljivo je da sam o tom klancu htio doznati nešto više pa sam želio stupiti u vezu s autorom toga članka. Danima sam ga bezuspješno zvao telefonom, no čovjek kao da je u zemlju propao. Nisam odustajao, pa sam o klancu nastojao nešto doznati od prijatelja koji imaju sklonosti prema pustolovnim izletima, računajući da je netko od njih možda imao priliku proći tim klancem. Ni tu nisam polučio uspjeh pa sam na kraju odustao od svega.

Sivi dan za ugodan izlet

Trigeta sam se ponovno sjetio kad sam u ruksak trpao potrebne stvari za ljetovanje u Malinskoj. Po dolasku na Krk, dakako, priuštio sam si nekoliko dana sunčanja, izležavanja i kupanja u Malinskoj, a kada je jedne nedjelje gospodin Čapka s TV-ekrana poručio da slijedi promjena vremena, odmah sam počeo nagovarati Kety da dan koji nije za kupanje iskoristimo za izlet.

Ponedjeljak je zaista započeo tmurno. Puhala je umjereno snažna bura, a iz oblaka je stalno prijetila kiša, no nismo se dali omesti i već razmjerno rano ujutro vozili smo se autobusom prema Baškoj. Baška je prekrasan gradić sa starom gradskom jezgrom, dugačkim šljunčanim plažama i predivnim vidikom na otok Prvić.

Nekoliko smjerokaza u nudističkom kampu Bunculuki nadomak Baške upućuje na planinar-

ske mogućnosti u okolici. Kako sam poslije doznao, postavili su ih češki planinari koji su markirali i staze iznad Baške. Ni na jednom od njih nije pisalo »Triget« pa nam nije preostalo drugo nego promijeniti plan: prvo poći na Divišku, a onda, ovisno o vremenu, vidjeti što dalje.

Nastavili smo stazom uz obalu još otprilike dvjesto metara prema uvali Veloj luci, a onda ostavili more i počeli se uspinjati. Ubrzo smo naišli na obilježenu stazu čija je polazna točka, najvjerojatnije, smjerokaz u onom nudističkom kampu. Na manjoj uzvisini, ploča pričvršćena

SLAVKO PATAČKO

Okamenjeni mozaik u kanjonu Vrženice

SLAWO PATAČKO

Suhozidi, jezerce, u daljini vrh Hlam

na boru otkriva da se predio kroz koji polazimo zove Lubinin. Tu se staza počinje polako spuštati da bi konačno dosegla najnižu točku, gdje natpis na jednom kamenu daje do znanja da je tu početak kanjona Vrženice. Staza se nastavlja ravno, blago se uzdižući prema Veloj luci, a desno se obilježena čudno obojenim markacijama spušta prema moru. Pogledom na kartu jednostavno je utvrditi da se kanjon Vrženica pruža upravo u smjeru vrha Diviške. Odlično! To je to!

Odmah je u meni proradio moj znatizeljni i pustolovni duh i jednostavno nisam mogao odoljeti izazovu. Uopće nisam razmišljao o tome da put kroz kanjon u tom smjeru nije obilježen, da postoji opasnost od ozljeda ili ne daj Bože od ugriza zmija.

Visokogorski doživljaj na Krku

Kanjon Vrženice prava je planinarska atrakcija i prava visokogorska tura. Sve upućuje na to da tim usjekom za vrijeme jakih kiša bujica naprosto tutnji. Samo snaga bujice može u stijeni napraviti takve geološke tvorevine i oblike!

Nemate li penjačkog iskustva, nekoliko kaskada na usponu moglo bi vam biti nepremostivom preprekom. Ipak, lako se može izaći iz kanjona na bilo koju stranu jer njegov dubina

nigdje ne prelazi desetak metara. Sve u svemu jako lijepo – prava uživancija!

To pentranje, skakanje i provlačenje traje otprilike dva sata, a onda put najedanput blago izbija na veću visoravan i tu je kraj kanjona. Po izlasku iz kanjona na visoravan, koja neodoljivo podsjeća na Mjesečev krajobraz, lijevo i desno se vide mala uzvišenja: desno bi trebao biti vrh Diviška, a lijevo Hlam. Tek kad sam uz pomoć zemljovida i sata s kazaljka sve dobro izmjerio i preračunao, zaključio sam da se vrh Diviška (471 m) nalazi pod mojim gojericama. Konačna potvrda da ste zaista na tom vrhu jest to što je u istoj ravnini s otočićem Zečevom i Senjom. Na trenutke je iza oblaka tjeranih jakom burom provirivalo sunce i prizor je bio više nego dojmljiv.

A Triget? Njega ćemo ostaviti za neki drugi put. Vrženica je za danas bila sasvim dovoljna. U povratku vrijedi obići i vrh Hlam, koji se nalazi povrh Jurandvora. Prateći suhozid, stiže se na još jednu stazu s onim čudno obojenim markacijama, koja silazi do autobusnog kolodvora u Baškoj. Do polaska autobusa za Malinsku preostalo je dovoljno vremena za šetnju rivom – onako u planinarskoj odjeći, s gojericama. Jedino ne znam zašto su me turisti malo čudno gledali...

Sunce i oblaci nad Vran planinom

Krešimir Bikić, Zagreb

Dugo polje u sjevernoj Hercegovini jedna je od poznatijih planinskih destinacija u BiH. Ta planinska visoravan okružena je sa sjeverozapadne strane Vran planinom dok je s jugoistoka omeđuje planina Čvrstica. Ima oblik korita, dugačko je oko 12 km, široko 2 do 3 km, a nalazi se 1250 metara iznad morske površine. Kroz cijelo polje, od Sovićkih vrata do južnog ulaza u polje pokraj Blidinjskog jezera, vodi solidna, široka cesta, koja je djelomično asfaltirana. Na sredini polja nalazi se križanje, koje prekida glavni pravac ogrankom što vodi prema Kedžari i dalje prema Rami. Za vrijeme Domovinskog rata u BiH ova je cesta nosila naziv »Put spasa« jer je to bio jedini slobodni prolaz od Hercegovine do Rame i središnje

Bosne. Do Dugog polja može se stići iz više smjerova, a vjerojatno je najpogodniji onaj preko Mostara, kroz Jablanicu i Doljane.

Kroz dolinu Doljanke u Doljane

Nakon vožnje uz predivnu Neretvu, koja nas prati sve od Čapljine do Jablanice, u Jablanici skrećemo prema Doljanima. Zapravo, iskreno, skrenuli smo najprije prema Rami, ali smo nakon desetak minuta vožnje shvatili da idemo u pogrešnom smjeru te smo se vratili do Jablanice i bolje potražili pravi put. Uistinu je potrebno obratiti pozornost na putokaze u Jablanici.

Kroz dolinu Doljanke, prekrasnu planinsku dolinu između strmih obronaka i stijena, dola-

KREŠIMIR BIKIĆ

Čvrstica

Skijalište i planinarski dom »Risovac«

zimo do Doljana, maloga planinskog sela okruženog brdima i šumama. U selu se nalazi grob hajduka Mijata Tomića, nedavno uređen zahvaljujući Hrvatskom kulturnom društvu »Napredak«. Mijat Tomić ostao je u narodu upamćen kao jedan od najvećih hajduka za vrijeme turske vlasti u 17. stoljeću. Rodom je iz duvanjskoga kraja, iz Brišnika. Pošto je Mijatu duvanjski kadija oteo livadu, a on je nije mogao vratiti sudom, odmetnuo se u hajduke u Vran planinu i do smrti sa svojim prijateljima harao Hercegovinom i južnom Bosnom. Mijat je ubijen u Doljanima prilikom krštenja kada je bio kum djetetu Ilije Bobovca, koji ga je izdao javivši Turcima da je u Doljanima. Ubijen je 1656. ili 1659., a njegovo junaštvo opjevano je u mnogim narodnim pjesmama. Na Vranu se nalazi i špilja u kojoj se prema predaji skrivao Mijat Tomić.

U Doljanima je živio i Jozo Klepica, poznati planinar i istraživač Čvrsnice. On je bio prvi vodič planinara za Čvrscopicu i jedan od najzaslužnijih ljudi za izgradnju kuće na Velikom Vilincu (1961 m). Kuću je 1939. izgradila sarajevska podružnica Hrvatskog planinarskog društva »Bjelašnica«.

Umjesto Čvrsnice – Vran

Sat vremena uspona kroz klisuru trebalo nam je da dodemo do Sovićkih vrata (1264 m). Ono što smo tamo vidjeli oduzelo nam je dah: predivno, golemo prostranstvo, Dugo polje, omeđeno dvama gorostasima – Vranom i Čvrscopicom.

Po dolasku u skijaško naselje Risovac, ispijamo kavu u lokalnom kafiću turističkog naselja u izgradnji. Naime, ovdje se posljednjih godina naveliko grade planinske vikend kuće. Velikom broju vikendica vlasnici su ljudi iz Hrvatske, napose iz Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije. Tu se nalazi i planinarski dom izgrađen prilikom Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu. Razgovaramo s domaćinima o budućnosti polja kao budućoj skijaškoj, turističkoj i planinarskoj lokaciji. Naime, polje je idealno za razvoj kako skijaškog turizma, tako i planinarstva. Vran i Čvrscopicu aduti su kakvi se mogu samo poželjeti.

Ujutro promatramo vremenske prilike i vidimo da su nad obroncima Čvrsnice veliki, tamni oblaci, dok je Vran obasjan suncem. Nad njim putuju slikoviti kumulusi nošeni sjeverozapadnim vjetrovom koji ih šalje ka Čvrscopicu na

drugom kraju polja. Očito je da oblaci teže prolaze vrhunce Čvrsnice. Mijenjamo plan: ići ćemo na Vran planinu, a Čvrscopicu ćemo ostaviti za neki idući višednevni izlet.

Vran planina diže se iznad Dugog polja na suprotnoj strani od Čvrsnice. Okružena je s jugoistoka Dugim poljem i Blidinjskim jezerom, s istoka su Dragajice (1435 m), na sjeveroistoku planina Baćina, na sjeveru Kedžara (1520 – 1571 m) i Trebiševo (1273 m), a sjeverozapadno je planina Ljubuša (1686 m). Ima oblik jednostavnog čunja, a glavni hrbat proteže se smjerom jugozapad – sjeveroistok. Strane su ravne i pločaste, a u unutrašnjosti se ponegdje mogu vidjeti ravne i okomite stijene. Cijela je planina građena od vapnenaca i dolomita. Ime Vran povezuje se s tamnim izgledom planine kada je se gleda iz Polja, no pastirske priče kažu da je Vran dobio ime po jatima vrana koje su nastanjivale podnožje te planine.

Vran ima četiri vrha viša od 2000 metara, a najviši je Veliki Vran (2074 m). Južno od Velikog Vrana su Bijela Glava (1990 m) i Mali Vran (2017 m). Između vrhova Vran (1961 m) i Mali Vran nalazi se duga udolina s vrtačama, dragama, točilima i vododerinama, nazvana Mijatova jama po hajduku Mijatu Tomiću, koji se ovdje skrivao. I drugi su toponimi vrlo zanimljivi. Mededi dol, prepun vrtača i klekovine, nalazi se južno od Malog Vrana, Vrana i Divića. Sjeverno je Ciganski klanac, duboka draga s uzvišenjem visokim 1785 m. Još sjevernije je Gola glavica (1627 m) te još sjeveroistočnije vrh Čelinka (1843 m). Na istoku se ističe Debela kosa (1802 m).

Podnožje planine obraslo je bukovom šumom i klekovinom, a jugoistočna je strana gola, bez šume. Vran je pun vrtača, udolina i plesana. Plesno je lokalni naziv za koso položenu zaravan promjera do nekoliko stotina metara, koja se nalazi u visinskom dijelu planine. Na Vranu postoje tri velika plesna. Prvo od njih je Šćikovo, koje se proteže od Gornjih Dragajica do Izdora – to je pretežno goli kamenjar s travom. Drugo plesno, od Izdora do Petogrlje Drage, koje se još naziva i Borovik, djelomično je obraslo borovom šumom. Treće plesno je Velika ovršina od Borovika do Modruškoga gvozda, gdje se nalazi i najviši vrh, Veliki Vran.

Tragovi pastirskog života

Jedna od početnih točaka za uspon na Veliki Vran nalazi se na sjeveroistočnoj strani planine na putu prema Kedžari. Kada se uđe u park iz smjera Jablanice preko Sovićkih vrata, produžuje se glavnim putom do sredine polja i glavnog raskrižja, gdje se nalazi motel »Hajdučke vrleti«. Ovdje skrenemo desno prema Rami i Kedžari još oko dva kilometra do markacijskih oznaka na lijevoj strani ceste, koje označavaju početnu točku puta prema vrhu.

Dok se vozimo prema Vranu, promatramo polje i stare pastirske stanove u daljini, a veliko stado ovaca pase uza cestu. Na Dugom polju od davnine žive ljudi vodeći tradicionalni polunomadski stočarski život. Nekada su početkom lipnja pastiri dolazili u Polje sa stadima i ostajali sve do sredine listopada, kada su se spuštali na manje nadmorske visine. Na cijelom se polju vide pastirski stanovi ili ostatci pastirskih skloništa.

Karakteristična koliba za zaklon i čuvanje stoke jest pojata. Pojate su većinom građene tako da im se krov spušta do zemlje, a slamnati se krov pritiska drvenim mertecima radi zaštite od vjetrova. Prvi je dio pojate, kod ulaza, bio namijenjen čobaninu, a u ostalom dijelu je obitavalo blago.

Na Vranu nema izvora žive vode pa su se pastiri vodom snabdijevali topeći snijeg, kojeg ima po vrtačama, jamama i ponorima. Također se koristila voda iz čatrnja i lokava u podnožju planine. U današnje je doba sve manje pastira i ovaca, a sve više planinara i skijaša. Prostor se vraća u stara vremena, kada su ljudi i planina živjeli međusobno stopljeni.

Od 1325. Blidinje je u sklopu Bosne, kojom je tada upravljala loza Kotromanića. Od 1357., zajedno sa zapadnim Humom, pripalo je hrvatsko-ugarskom kralju Ludoviku I. Nakon njegove smrti to je područje dospjelo u okvir srednjovjekovne bosanske države, u kojemu se zadržalo barem do 1463.

Na sredini Dugog polja, u Donjim Dragajicama, nalazi se nekropola sa stećcima, koja svjedoči o prošlosti ovoga kraja. Stećci su kameni nadgrobni spomenici nastali u srednjem vijeku (uglavnom u 12. i 13. stoljeću), kada su u tim krajevima živjeli krstjani, tj. patareni. Obično su ukrašeni prizorima iz života, lova, viteških turnira, motivima križa ili natpisima na bosančici. Na toj lokaciji prevladavaju motivi zvijezda, životinjskih i ljudskih figura, konji, pleteri, ratnici s kopljem itd. Na području današnje Bosne i Hercegovine očuvano je više od 50.000 stećaka.

KREŠMIR BIKIĆ

Stećci pod Vran planinom

Vranske perspektive

Dolazimo do početka uspona na Vran. Ostavljamo auto i krećemo uzbrdo. Vrijeme je sve bolje i bolje. Oblaci se kidaju, sve je više sunca i brzo napredujemo prema vrhu.

Od podnožja planine do vrha treba svladati visinsku razliku od 782 metra. Kod cisterne za vodu, koja se nalazi negdje na trećini uspona, susrećemo divokožu, koja protrčava na nekih stotinjak metara od nas. Naravno, dok sam se snašao i izvadio fotoaparata da zabilježim taj trenutak, divokoža je već bila predaleko.

Prelazimo na južnu padinu planine. Staza kruži južnom stranom planine postupno se uspinjući. Prolazimo kroz šumsko područje i stižemo do klekovine kojom je obrastao put sve do vrha. Posljednji dio staze uspinje se prema širokom grebenu koji vodi do vrha, a gusto grmlje i raslinje otežava njezino pronalaženje. Ipak, prateći polomljene grane, uspjeli smo naći pravi put. Za uspon nam je trebalo dva i pol sata.

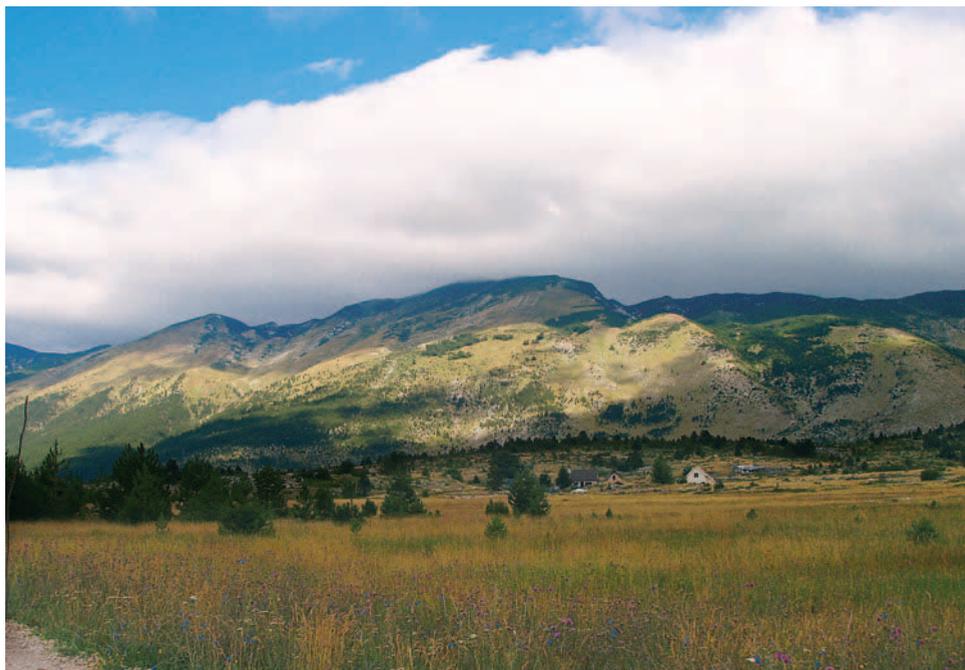
Vrh Veliki Vran (2074 m) obilježen je velikom gomilom kamenja.

Osmi je dan kolovoza, a vjetar puše kao lud. Promrzli smo do kostiju. Slikamo se na vrhu i silazimo malo ispod vrha u zavjetrinu uživati u vidiku. Imamo kao na dlanu cijelo Dugo polje i Čvršnicu. Najviši vrh Čvršnice, Pločno (2228 m), skriva se u oblacima. Pogled privlače i Prenj, Lisina, Bjelašnica, Buško blato, Kamešnica, Duvanjsko polje, Zavelim, Kupres, Cincar, Raduša itd.

Uspón na Vran lijepa je i ugodna planinarska šetnja od oko dva i pol sata, kroz raznovrsne krajolike, s lijepim vidikom na Čvršnicu i Dugo polje

Park prirode Blidinje

Nakon povratka do auta upućujemo se do Blidinskog jezera. Ono se nalazi na jugoistočnom dijelu Parka prirode Blidinje, na visini od 1184 metra. Površina jezera iznosi oko 6 četvornih kilometara. Jezero se puni vodom s Vrana i Čvršnice. Ljeti velik dio vode iz Blidinja nestaje u ponorima, zbog čega razina jezera znatno opadne. U njegovoj se blizini nalazi crkva Gospe Snježne, sagrađena 1995.

Vran planina

Malo dalje, kod Masne Luke, nalazi se predivna franjevačka crkva sv. Ilije, koja se lijepo uklapa u planinski krajolik. Od crkve također postoji put do vrha Pločna na Čvršnjici. Pored crkve se nalazi fratarska kuća gdje živi fra Petar Krasić, najzaslužnija osoba za proglašenje i opstanak Parka prirode Blidinje. Fra Krasić bavi se i uzgojem tornjaka, autohtone hrvatske i bosansko-hercegovačke pasmine pasa.

U Masnoj Luci nalazi se i najveći kompleks bora munike ili bjelokorog bora u Europi. Posebnost je tog crnogoričnog drveta u tome da smola ostaje unutar drveta, dakle ne izlazi na površinu, što drvu daje vrlo dobra svojstva, tako da je gotovo neuništivo. Turisti mogu posjetiti i botaničko-zoološki rezervat Masnu Luku, s nekoliko izvora čiste planinske vode, a karakteriziraju ga raznovrsna flora i fauna.

Diva Grabovica – legenda pretočena u stvarnost

Još je jedan rezervat unutar granica parka – Diva Grabovica. Nalazi se u kanjonu rijeke Grabovice, a naziv je dobio po djevojci Divi Luke Grabovca iz Rame, koju je zaprosio kupreški beg. Prema legendi, Diva mu je pobje-

gla, ali ju je beg ubrzo pronašao i ubio. Cijenjeni arheolog Ćiro Truhelka dvadesetih je godina prošlog stoljeća potvrdio da se u grobu zaista nalazi tijelo mlade djevojke i na taj je način dao autentičnost samome mjestu štovanja. Napisao je i knjigu »Djevojački grob«, sačuvavši na taj način priču o Divi Grabovčevoj za naraštaje koji dolaze. Mjestu na Kedžari gdje se nalazi Divin grob svake godine hodočasti mnoštvo ljudi.

Napuštamo Dugo polje spuštajući se prema Doljanima, noseći sa sobom predivne uspomene i slike. Na putu za Mostar zastajemo kod hidroelektrane Grabovice, osam kilometara južno od Jablanice, da bismo vidjeli dolinu Dive Grabovice.

Kanjon Dive Grabovice nalazi se na mjestu gdje se Čvršnjica strmim liticama obrašava u rijeku Neretvu. Dolina je duboko usječena u Čvršnjicu i zatvorena s tri strane stijenama Plase, Drinjače i Male Čvršnjice. Dugačka je 7, a široka 6 kilometara. Iz Dive Grabovice moguć je i uspon na Veliki Vilinac (2118 m), Pešti brdo (2039 m) te dalje prema Pločnom. Te su ture nešto zahtjevnije i dugotrajnije nego usponi s Dugog polja.

Ploča navrh Ivanščice

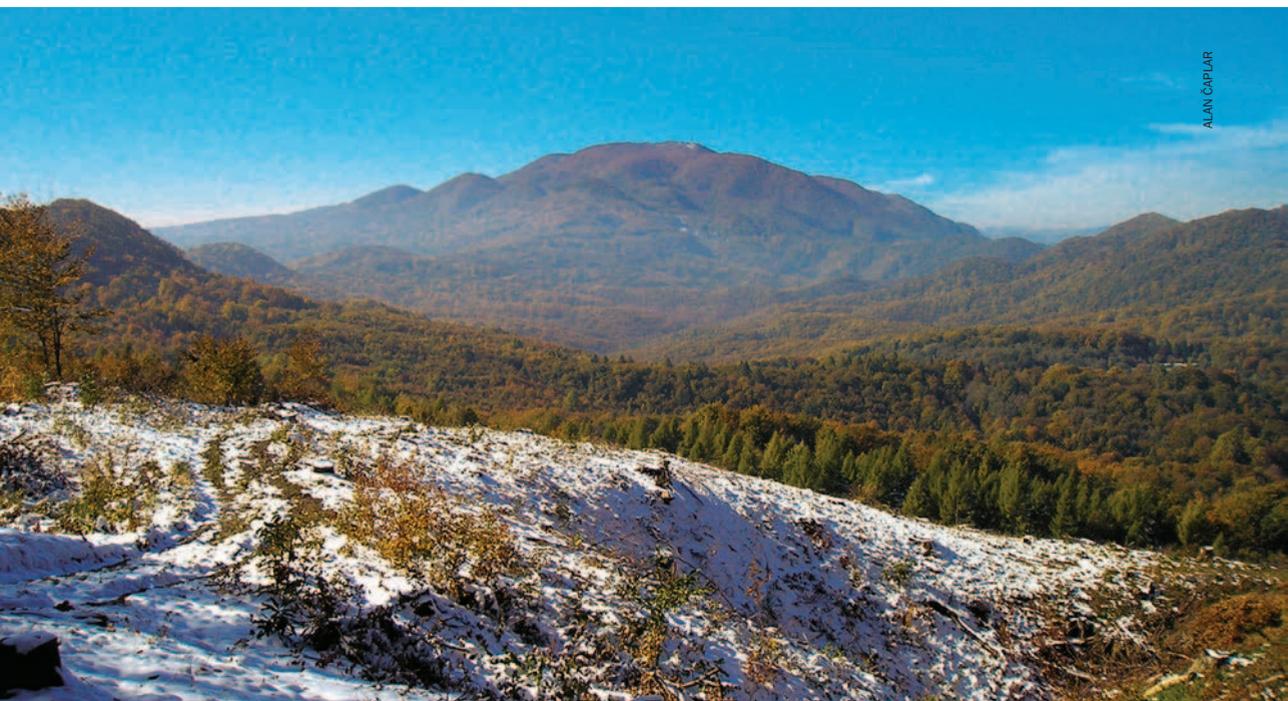
Tomislav Friščić, Ivanec

Ivanščica, za one koji ne znaju, najviša je planina između Drave i Save, te je sa svojim 1061 metrom najupadljivija gora Hrvatskog zagorja. Pruža se u smjeru istok – zapad u dužinu od 27 kilometara, a najšira je između Belca i Ivanca, oko 9 kilometara. Sa sjevera je strma, a s juga pitoma.

Granica, meja ili međa. Između imanja, susjeda, država, civilizacijâ. U biti, rijetko je kad stvarna i bez sporova, a kroz dugu ljudsku povijest najčešći je razlog nesuglasica, svađa i krvavih ratova, uključujući i dva svjetska. Rijetki su primjeri nesuglasica gdje su granice prirodne, bile one morske, riječne ili ih čine planinski lanci. Međutim, ljudi su stvorili i zemljopisne karte, a u dubini naslonjača, uz glazbu, večeru, piće i vatru kamina, državnici, diktatori, carevi i kraljevi povlačili su svoje linije i crte, iako najčešće nikada nisu ni vidjeli krajeve koje su svojatali niti krajeve koje su okupirali susjedi. Kao na šahovskoj ploči,

milijuni su jurnuli da ostvare ciljeve svojih naredbodavaca. Smrt, razaranja i palež, neizreciva patnja i ljudska stradanja. Kad se prašina slegnula, sve je opet bilo manje ili više kao prije, za duže ili kraće vrijeme, dok se opet nije pojavila neka usijana glava. I tako kroz čitavu ljudsku povijest.

A povjesničari pišu knjige, analiziraju sukobe i, zanimljivo, uvijek zaključuju da su se oni mogli izbjeći i da su često bili plod neznanja i predrasuda. I naša domovina, i velika većina nas koji smo bili svjedoci povijesnih događaja stvaranja države i nasrtaja »crtača« s Istoka, imamo itekako gorka iskustva kad susjed počne svojatati što nije i nikad neće biti njegovo. I što sad, rat smo dobili, granica je na Dravi, Dunavu, Savi, Sutli... stvorili smo županije! Radi lakšeg obnašanja vlasti, ali i lakšeg obnašanja raznoraznih administrativnih zavrzlama ili, drugim riječima, da baš za svaki potpis ili dozvolu ne trebamo trčati u Zagreb. Također i

da lokalna vlast, koja najbolje poznaje svoje stanovništvo i uvjete života, na najbolji mogući način poboljšava uvjete života onih koji su je i izabrali. Ali, na žalost, uvijek se pojavi i taj nekakav »ali«, ili osoba, ili više njih, koji to protumače na svoj način i, eto problema koji opet nikako da se riješi.

I kakve sad imaju veze Ivanščica i taj fatalni pojam granice? Naizgled i kroz tisuće godina baš nikakve. Cijelo to vrijeme ona je bila samo prirodna granica. Tu je čovjek mogao vidjeti koliko je hladnije na tisuću metara; dok u nizini pada kiša, gore su snijeg, mraz i studen. Bila je granica toplog zraka s juga – pa odavna se zna da je Ivanec hladniji i vjetrovitiji od, recimo, Belca, ljudi su oduvijek prije orezali trsje ili posadili krumpir na južnoj strani.

Ivanščica je još uvijek i prometna barijera. U Belec ćete prije stići pješice, nego autom naokolo po cesti. Dokazano! No, unatoč svemu tome ljudi su se ipak družili, trgovali, ženili, slavili i patili. Borili se protiv ugnjetača u seljačkim ustancima, protiv najezda osvajača, skrivali se ili taborili u gradinama Ivanščice. Ruku pod ruku odlazili u ratove, »za tuđa vojevali, krvcu prolevali«, ali i Hrvatsku na kraju stvorili i obranili.

Da, i svadili smo se. Ko je kome bukvu zrušil? Za ljude iz Prigorca uvijek je bil krivac iz Juranščine, za one iz Martinščine uvijek onaj iz Ivanečke Željeznice. U stvarnosti, najčešće je to bil prvi susjed u selu, pa čak i prvi rod. Svadili smo se i tko ima bolji tudum, kiseliš ili rakiju. Svade je pravila i ranjena srna ili pak vepar kad nije htio poštivati granice lovišta pa je otišiel uginuti u miru u ono susjedovo. Sve je to Ivanščica gledala i shvaćala, nekad se veselila, nekad ljutila, ali ipak nas hranila, napijala, skrivala, branila, grijala. Osobito su je veselili planinari, Ivančani od 1898. godine, a danas nas ima u Lepoglavi, Zlataru, Zlatar Bistrici, Konjšćini, Belcu, Novom Marofu, Budinščini... Svi je oni manje ili više posjećuju, a svoju djelatnost temelje upravo na aktivnostima u vezu s Ivanščicom. Već se godinama uspješnim pokazuje i Zagorski planinarski put, rezultat koordinacije aktivnosti navedenih društava, a danas i društava iz cijele sjeverozapadne Hrvatske.

TOMISLAV FRŠIĆ

Jesu li ovakvi »ukrasi« zbilja potrebni na Ivanščici?

I sve je to bilo tako dok prije nekoliko godina tik ispod vrha ili, točnije, na parkiralištu i putu koji vodi na igralište, nije osvanula ploča s natpisom: »Dobro došli u Krapinsko-zagorsku županiju«! I kaj bi sad to trebalo značiti? Da i Varaždinska treba postaviti svoju ploču dobrodošlice? Za koga? Štefa, Juru, Marka? Pa svi su oni već bili više put i u Varaždinu, Ivancu, kao i u Zlataru ili Krapini i jako dobro znaju kaj tam ima i kaj nema. Možda za Nijemce, Talijane, Amerikance? Za njih je to oduvijek samo Europa, Hrvatska, Dubrovnik, toplo more, dobra kuhinja, ali i divlji deponiji smeća, loše lokalne ceste, a baš ih briga za nekakve smiješne županije. Dakle, ne informira nikoga, a nema baš i nekoga smisla, jer poslije table dolazi igralište i dalje nema nikakva puta.

Istini za volju, granica županija počinje mnogo prije. Cesta koja iz Prigorca vodi do vrha nekoliko puta prelazi iz jedne u drugu županiju. Pa zašto onda ploča nije postavljena dolje, i to svaki put kada cesta prelazi u navedenu županiju? Dobro došli, dobro došli... Istina je i to da županijska granica siječe i sâm planinarski dom, pa smo se mnogo puta našalili da idemo na šank u drugu županiju popiti piće za ristanak. Netko je to ipak previše ozbiljno shvatio, ili se pak radi o inatu ili nekim skrivenim namjerama, koje ne

moгу nikom donijeti ništa dobrog. Naime, ovo je već treća postavljena ploča s istim sadržajem. Prve dvije su bile prebojene, a nepoznate počinitelje tražila je policija.

Znam da su za taj čin bili po meni posve nepravedno optuženi i neki planinari. Uglavnom, čitav slučaj završio je i u dnevnim novinama osudom toga vandalskog čina. I sam osuđujem svako oštećivanje društvene imovine, jer u krajnjem slučaju sve je to naš novac. Ali, zašto onda nitko ne stane na kraj i takvom načinu razbacivanja novca, koji nikome ne služi, osim za izazivanje zavisti, revanšizma i podizanja nepotrebnih napetosti i zavrzlama?

Te, sad već tri ploče s pozivom, na primjer: »Dođite na Ivanščicu« ili »Dođite u Krapinskozagorsku županiju«, moglo se postaviti i kraj neke autoceste ili bilo kojeg obalnoga grada u koji dolaze turisti. Tko zna, netko bi se i zalečio, pa i ostavio koju kunu. Moglo se za taj novac oglasiti i preko bilo koje internetske stranice, putem radio stanica itd.

Da je bar postavljen kakav znak prije pružnog prijelaza, pa da nam ljudi ne ginu. Izvršno bi rješenje bilo i postavljanje putokaza na vrhu piramide, pa da neupućen čovjek zna što vidi, od Sljemena, Zlatara, Balatona, Triglava, Kalnika, Varaždina, Ormoža, što već vrijeme dopusti. Sve se moglo, a ovako se valjda čeka da i Varaždinska županija ulupa dodatne novce pa ćemo onda na parkiralištu parkirati mi, a na igralištu oni s krapinskim tablicama. Kraj vidikovca šator dižem ja, a kraj piramide moj prijatelj Štef iz Belca. I dom treba podijeliti, a po sredini spustiti »željeznu zavjesu«. Da se ne vidimo i ne čujemo. Onda nam sigurno bude bolje. »Niti vi knom, niti mi kvom«!

Ostavimo se, ljudi, ćorava posla, ne pravimo i ne tražimo vandale tamo gdje ne treba! Ostavimo policiji da radi i bavi se mnogo ozbiljnijim stvarima. U čitavoj svojoj planinarskoj povijesti još nigdje nisam vidio, a prošao sam stvarno mnogo, da se na nekom vrhu ili ispred

doma postavlja ploča s pozdravima županije, kotara, općine...

Nažalost, moram reći da i među planinarima ima ljudi koji nešto rade a da ne znaju što zapravo rade. Poštujem svaku planinarsku obilaznicu, i svaku akciju dobre volje. Vjerujem da je s tom namjerom nastala i obilaznica »Najviši vrhovi hrvatskih županija«. Uglavnom, tamo stoji da je najviši vrh Varaždinske županije Ravna gora, visoka »samo« 680 m, iako je do sada uvijek i svugdje bila navedena Ivanščica kao najviši vrh. Pa što ako je najviši vrh u susjednoj županiji, a gdje je onda dom, ili vidikovac Stričevo, ili Veliki Konj?

Gospodo, ostavite planine onakvima kakve su bile od vremena koje pamti ljudska povijest! Svatko tko se popne na planinu smatra se pobjednikom. Svatko od nas planinara i ljubitelja prirode zna kakav je to osjećaj. Vi ga u zadimljenoj kancelariji nikad ne možete osjetiti. U vremena kmetova, grofova i razne gospode, kada su staleži bili nebo i zemlja, stari planinari su govorili da su jedino na vrhu planine svi bili jednaki, pobjednici. Tako je na sreću i danas na mnogim vrhovima i planinama.

Tko je samo jednom bio npr. na Triglavu mogao je osjetiti taj duh prijateljstva i zajedništva. Nije bitno tko si i što si, koje vjere i boje kože, naš si! Dijeli se komad kruha, kolača, gutljaj rakije ili soka, ili piva. Svoju sreću spreman si podijeliti s drugim.

Imao sam sreću doživjeti iste osjećaje nebrojeno mnogo puta i na Ivanščici, na taj način zblížiti se s mnogim ljudima, od kojih su nastala neraskidiva i velika prijateljstva okrunjena opet mnogim zajedničkim pohodima i druženjima. Tako je bilo, a tako će sigurno i biti.

Provokatore nitko ne voli, a planina najmanje. Neka nam planine i Ivanščica i dalje ostanu što su uvijek bile, mjesta zblížavanja i druženja, gdje trčimo kao djeca, volimo prve ljubavi, dolazimo s obitelji i prijateljima, kratimo staračke dane i sjećamo se bivših i novih planinarskih uspjeha. Neka nam poleti pogled s vrha piramide na sve četiri strane svijeta i, ma koliko god gledali, uvijek ćemo vidjeti i rijeke i jezera, gradove i sela, Mjesec i Sunce, znano i neznanu, u daljinu dokle god pogled seže, sve ćemo vidjeti osim granica država, županija, općina i – nekakvih ploča!

TOMISLAV FRISČIĆ

Planinarski dom »Josip Pasarić« – pola u Varaždinskoj, pola u Krapinsko-zagorskoj županiji

Neočekivani saveznik na Glavici

Igor Barbarić, Samobor

Potaknut izvanredno dobrim člankom Vanje Radovanovića u Hrvatskom planinaru broj 2/2007 o sitnim ali bitnim trikovima kojima se djeca mogu motivirati za planinarske izlete, pokušao sam primijeniti ideje koje su mi se činile provedivima. Budući da upravo zbog obiteljskih obveza dugo nisam planinario (da budem do kraja iskren, tu su i poteškoće s koljenom), nisam baš ni znao kakva je ponuda dječjih atrakcija u bližoj okolici Zagreba i Samobora. Najbolje što mi je palo na pamet bila je Glavica u zapadnom dijelu Medvednice jer sam znao da ima dječje igralište (doduše, poslije se pokazalo da je postalo nepotrebno), a put je potpuno ziheraški: prvo autima do Ponikava pa onda turbo-lagana šetnja po ravnoj šumskoj stazi do doma na Glavici. Odraslim planinarima treba od Ponikvi do Glavice dvadesetak minuta i pretpostavljam sam da će nama trebati pola sata, možda i više, ali nije ni važno jer nam se nikamo ne žuri.

Djeci treba sjećanje ispuniti iskustvom koje će im pobuditi ugodan osjećaj pri susretu s prirodom. Ponavljam sam u sebi Vanjine upute: ono za čime (neki) odrasli uzdišu – zelenilo, vidici, travnato-cvjetni aranžmani, mirisi, zvukovi – dakle sve ono zbog čega i idemo u prirodu, djecu uopće ne zanima. Zvuči nevjerovatno, ali u stvari je prirodno. Njima je važna igra i samo igra, ali im se sredina u kojoj se igraju trajno naseljava u srcima. Pa dobro, neka bude tako!

Štreberski sam stavljao kvačice: nezahtjevan put primjerene duljine, društvo vršnjaka, rezervna odjeća, zaštita od sunca, sadržaj na određitu (pogrešno pretpostavljen) i, najvažnije od svega, povećane zalihe strpljenja. Ono

na što nisam računao, ali valjda je u takvim iznenađenjima i najveći čar, bila je pomoć neočekivanog saveznika, koja je nadmašila sve ostalo.

Princeza i planinarska etika

I tako smo Jasminka i ja krenuli s našim curama, Petrom (5) i Manuelom (3). Pridružili su nam se i prijatelji Domagoj i Vlatka s Lovorkom (6) i Tvrtkom (3). Odlučio sam ne pričati previše o novoj strategiji, da s previše teoretiziranja ne skrenem pozornost s onoga što ćemo putem vidjeti.

Puteljak je vijugao, a djecu je sve zanimalo. Nama obične stvari njima su bile prvi put viđeno čudo, vrijedno dugotrajnog proučavanja. Svaki cvjetić, bez iznimke, budio je kod Petre potrebu za branjem. Ranije sam joj pokušavao objasniti osnove planinarske etike, ali ekoplaninarske misli kao što su »cvijeće se branjem ubija« ili »ono je najljepše tamo gdje jest« nisu je se baš dojmile. Kad imaš pet godina i smatraš se Barbie princezom, a u opis radnog mjesta svake princeze spada i branje cvijeća, vjerojatno je teško razumski prihvatiti ugroženost prirode i komplicirane etičke norme odraslih ljudi. Kod nje je to jednostavno: ona želi brati cvijeće što god ja rekao i – točka! Nekako sam osjećao da je gnjavim i da objašnjavajući joj nešto što ne može shvatiti samo stvaram odbojnost prema sebi i prirodi. Zato sam okrenuo ploču: umjesto zabrane, prodike i objašnjavanja, počeo sam je poticati na branje i sam joj pomagati!

Prije nego što stavite vijenac luka oko vrata i izopćite me iz planinarske zajednice, dopustite mi da objasnim. Umjesto potiskivanja te njezine neuništive potrebe, usmjerio sam je onamo gdje neće činiti stvarnu štetu: na livadsko cvijeće i

korov koji nije ničim ugrožen nego nakon branja ili košenja samo još više raste. Ne samo da sam joj dopustio, nego sam je poticao i još joj pomagao. Kratko vrijeme osjećao sam griznju savjesti zbog ekocida u kojemu sam sudjelovao, ali mislim da se ipak isplatilo jer je rezultat bio odličan. Odjednom su cijele livade postale njene, a kako su količine cvijeća iz dozvoljene kvote uvelike nadmašivale njezine apetite, ubrala bi mali buketic i prestala. Pretvorio sam to u zajedničku zabavu. Tako zadovoljena, mogla je lakše shvatiti da se neke vrste ipak ne smiju dirati. Stvorili smo mali mentalni rezervat za proljetnice kao što su visibabe, šafrani i ciklame. Ali da ne ispadne da su baš potpuno neupotrebljive, uveli smo mali ritual koji se sastoji od mirisanja i laganog draganja (cure su zaista vrlo nježne), a na rastanku im redovito šaljem leteće puse i glasno ih pozdravljamo: do idućeg susreta! Osim toga, mogu ih i fotografirati.

Da, dobro ste pročitali: petogodišnjakinji i njezinoj dvije godine mlađoj sestri dajem u ruke skupi fotoapararat. Mogu to jer sam se dogovorio sam sa sobom: korist je velika, a procijenjeni rizik mali i nisam se prevario. One su osjećale

da im se poklanja veliko povjerenje i to su vraćale. U rukovanju fotoaparatom pokazale su se vrlo odgovornima, ozbiljno su shvatile upute i pažljivo, koliko to tako male uopće mogu, skupljale cvjetne trofeje.

Gutač vatre

Manueli, koja je bila manje oduševljena cvijećem, pokazao sam foru koju me je naučio otac i kojom se mogu dobivati oklade i zadivljavati okolina, što u malo kasnijoj dobi predstavlja važnu sposobnost. Nešto poput otvaranja boce zubima ili piercinga u obrvi, samo zdravije. Dakle, opasna kopriva može se jesti čak i sirova i nekim čudom ne opeče usta! Ubereš mladi listić, smotaš ga u kuglicu vrhovima prstiju gdje je koža tvrda i ubaciš pod zub. Ali za trogodišnjake je ipak bolje da je ne beru sami jer su njihovi prstići nježni i vjerojatno bi ih kopriva opekla. Mame su se čudile, a dijete je uživalo! Mislio sam da će njezino zanimanje splasnuti kada predstava prestane oduševljavati publiku, ali nije bilo tako. Je li joj se okus sirove koprive svidio ili što se desilo, ne znam. Kako god bilo, uvalio sam se: cijelim putem do

Mjesto radnje: Medvednica, planinarski dom »Glavica«

Glavice i nazad morao sam joj praviti zelene kuglice koje je ona uporno i smireno žvakala.

Neočekivani saveznik

Lagano smo napredovali, čavrljajući, stariji su trčkarali sami, a mlađi stalno mijenjali način putovanja između jahanja tate i samostalnog hodanja. Odjednom se ispred nas prolomio vrisak, a potomstvo nam se radoznilo nadivilo nad nešto na putu, neko čudno biće koje nikada do tada nisu vidjeli.

Pozornost im je privukla zelena gusjenica veličine malog prsta (mojega, ne njihovoga!). Gledali su je, upirali prstom i vikali: »Vidi, tata – tata, vidi, viidiiii!« Rekao sam im što je to i skupa s njima se čudio, uz upozorenje da je ne diraju, jer bi mogla biti otrovna. Pustio sam ih neka nauživaju znatizelju do mile volje prije nego što krenemo dalje i zamolio ih, za svaki slučaj, da gusjenicu ne ubiju.

Nakon četvrt sata vijeće staraca je zaključilo da je ipak dosta i da trebamo krenuti. Lije-po je sve to, motivacija, podsvijest i te stvari, ali što je previše, previše je. »Hajde, mahnite papa gusjenici!« – krenuo sam s isprobanim tri-

kom. Međutim, počeli su cendrati, a Petra je očekivano došla na ideju da gusjenicu pone-
semo sa sobom. »Ma daj, ostavi to – dosta cendranja i idemo!!!« – skoro mi je izletjelo, ali sam se na vrijeme suzdržao i umjesto toga mirno promatrao kćer kako podmeće gusjenici štapić da se popne. Putnik je ukrcan i karavana je krenula dalje.

Kako je neposlušna gusjenica stalno padala sa štapa a djeca su ostala nepopustljivo tvrdo-
glava, predložio sam im kao nosiljku list umje-
sto štapa. List se pokazao boljim, ali ne dovolj-
no. Ma kvragu sve! Skinuo sam kapu s glave i ponudio razmaženoj gmizavici smještaj u busi-
ness klasi. Dječje je oduševljenje bilo veliko, a jedno stvorenje nije bilo ni svjesno kakva ga pustolovina čeka. Klinci su se redali noseći dragocjeni teret, pokrivali gusjenicu listom da spava (nije poslušala, baš poput svojih nositelja), donosili joj hranu (od istog materijala kao pokrivač), slikali se, a Petra je uživala u ulozi »vlasnice« i kontroli koju joj ta uloga pruža.

U jednom sam se trenutku prestrašio kada sam opazio da Petra drži gusjenicu u ruci, ali mi je odmah objasnila da ju je i Domagoj držao pa valjda onda može i ona. Nisam vidio kako to Domagoj radi niti sam imao vremena provjeravati, ali nije mi baš bilo svejedno. Znao sam da gusjenice mogu izazvati gadne stvari na koži. Dok sam razmišljao kako da postupim, vrijeme je prolazilo, a kako se nikakve posljedice nisu opažale, popustio sam, po tko zna koji put.

Velika nužda

Došli smo do doma bez ikakvih posljedica od dodira s gusjenicom. Dom bez gužve, ali s prilično ljudi, za naše pojmove optimalno popunjen (ne znam što bi rekli koncesionari), pružio nam je gostoprimitstvo uz ručak i lijep stol s vidikom na Zagreb. Obično bi pošteno pojedena ručak bio uvjet za sladoled, ali ovo nije bilo mjesto za pedagošku dosljednost. Gusjenica im još uvijek nije dosadila, nego su pronašli i još jednu manju, očito druge vrste, što im nije nimalo zasmetalo da ih proglase »mamom i njenom djevojčicom«. Mama i kći su više od sat vremena puzale po ponosnoj djeci, a ponosan sam bio i ja zbog nježnosti s kojom ih paze i uspjeha izleta koji se već naslućivao.

IGOR BARBARIĆ

Tatina žrtva

Oduševljenje

Kao da nije bilo dovoljno zabavno, gusjenica se još malo potrudila: pokakala se u tatinu kapu, izazvavši oduševljeno vrištanje i salve smijeha! Na moju sreću, izmet je bio mala suha kuglica koju sam uspješno otpuhnuo, ali i da je bilo nešto gnjecavo i ljepljivo, oprao bih kasnije kapu ne kvareći im raspoloženje. »Sram te bilo, nisi više beba!« – strogo sam prekorio zeleno stvorenje i malo produžio smijanje.

Povratak

Došlo je vrijeme za povratak. Svatko bi na mom mjestu mogao naslutiti da će pri kraju izleta pasti ideja o trajnom posvajanju gusjenica, što je ipak trebalo spriječiti. Objasnio sam Petri da bi gusjenice bile nesretne u našem stanu jer je njima u šumi lijepo i to je njihov dom, kao ježu njegova kućica iz priče Branka Ćopića. Upalilo je, uz standardno mahanje i slanje pusa. Međutim, tada se dogodilo nešto neočekivano, zamalo tragedija. Do tada nezainteresirani Tvrtko krenuo je nogom na gusjenicu, ali je Vlatka munjevito reagirala i povukla ga k sebi. Valjda je to ipak urođena razlika između muške i ženske djece - nisam siguran, neka prosude oni koji imaju oboje. Nitko drugi to nije vidio i mislio sam da je bolje da tako i ostane.

Gusjenice-heroji preživjele su vjerojatno najteži dan u svom životu i imat će što pričati rodbini kada se oporave od psihičkog šoka. A naša će djeca, nadam se, poželjeti još takvih doživljaja. Na kraju sam shvatio da sam se i ja izvrsno zabavio, iako sam na početku bio spreman na »žrtvu«. Nisu nužne duge ture i spektakularni vidici da bi se uživalo u prirodi.

Uglavnom, uspjeh je bio potpun i velik poticaj za nastavak sličnih podviga. Jedino je šteta, ali to je na kraju bilo i najmanje važno, što su na Glavici rekviziti malog dječjeg igrališta stari i potrošeni i, što je mnogo gore, blizu tog mjesta curi iz septičke jame pa igralište zbog smrada nije upotrebljivo. Nadam se da se to može popraviti.

Hoćemo još!

Vjerojatno ima još mnogo dobrih mjesta za izlete s djecom i isto tako mnogo načina da ih se zabavi i animira. Eto, Vanja nam je objasnio osnovna pravila, ali nedostaju stvarni primjeri i prijedlozi: kamo s djecom i kako ih (a i sebe) zabaviti? Koja su to mjesta koja imaju sadržaje za najmlađe i kako te sadržaje iskoristiti? Pozivam roditelje da podijele s ostalima svoja iskustva na stranicama »Hrvatskog planinara«.

PLANINARENJE I NOVE TEHNOLOGIJE

Džepno računalo, GPS prijemnik i program ARCPAD-GIS zajedno u planinarenju

Džepno računalo danas postaje nezaobilazan dio opreme informatički obrazovanog čovjeka jer mu pruža mogućnost rada i izvan zatvorenih prostora, u prirodi, na terenu. Razvilo se u više smjerova i kombinacija, npr. kao kombinacija s mobitelom, GPS prijemnikom ili sve troje u jednome.

Prije nekoliko se godina pojavilo malo džepno računalo u okruženju Windowsa NT s programima *pocket excelom* i *wordom*, preglednikom fotografija, kalkulatorom, kalendarom i igricama. Služilo je kao adresar i telefonski imenik poslovnih partnera i prijatelja.

Današnja džepna računala imaju vrlo dobre performanse, mogućnosti izlaska na internet te primanja i slanja elektroničke pošte. Obostran prijenos podataka omogućen je priključivanjem preko USB-a na stolno računalo, *bluetoothom* ili infracrvenim portom. Veličina džepnog računala je oko 12×8×1,5 cm.

Proizvođači geodetskih GPS prijemnika počeli su ga prije nekoliko godina upotrebljavati umjesto zapsnika i manuala za upisivanje i spremanje podataka, kako u statičkim tako i u kinematičkim postupcima geodetskih mjerenja terena, pa je na taj način džepno računalo izašlo iz zatvorenih prostora na teren. Mora se napomenuti da je njegova izrada ipak prilično nježna za upotrebu u terenskim radovima, a osobito u lošim vremenskim uvjetima, pa o tome treba naročito voditi brigu. Nadalje, napajanje računala ne pokriva cjelodnevnu radnu upotrebu, što znači da treba nositi sa sobom rezervnu bateriju, ne smije ostati bez struje da se ne izbrišu programi itd. Tek su u posljednje vrijeme proizvođači počeli razmišljati i o tim nedostacima te ih pomalo uklanjati.

Usporedno s razvojem džepnog računala razvijaju se i programi za njih, kako bi upotreba bila što raznovrsnija, pa je tako firma Esri ubrzo izradila GIS program *ArcPad*, namijenjen prikupljanju grafičkih i analitičkih podataka izravno na terenu. Zbog toga mu je pridodan GPS prijemnik kao eksterni dodatak koji radi preko toga programa.

Daljnijim se razvojem GPS prijemnik počeo ugrađivati u samo računalo, što se pokazalo i dobrim i lošim. Dobrim zato što je sve u jednom kućištu i što omogućava lakše rukovanje, a lošim jer se džepno računalo mora stalno nakon početka snimanja nositi u ruci kako GPS prijemnik ne bi izgubio prijem signala sa satelita, što onda ima za posljedicu i prekid snimanja objekata. Radi toga se GPS prijemnik počeo ugrađivati u samostalno kućište veličine kutije šibica, koja se može nositi na uzici oko vrata ili na ruksaku,

BOŽIDAR VEZINA/ERIC

Planinarska karta južnog Velebita na ekranu Pocket PC-a

a spojen je s džepnim računalom preko bluetooth veze. To je povoljna varijanta utoliko što nakon početka snimanja velikih linijskih ili površinskih objekata nakon početka snimanja džepno računalo možemo staviti u džep i za vrijeme snimanja imati slobodne ruke bez prekidanja veze sa satelitima.

Dakle, sa džepnim računalom, GPS prijemnikom i programom *ArcPad* dobili smo GIS izvan zatvorenih prostora, na terenu, tj. na licu mjesta, gdje se prikupljaju kartografski i opisni podatci, odnosno atributi. Program *ArcPad*, namijenjen džepnim računalima, omogućava uvlačenje georeferenciranih topografskih karata (rasterskih ili vektorskih) ili planinarskih karata u podlogu, a također i površinskih, linijskih i točkastih vektora koji su snimljeni ili vektorizirani s topografskih karata, kao što su šumske i javne prometnice, planinarske staze, granice parkova prirode i nacionalnih parkova, planinarski objekti, kote obilaznica, lugarnice, šumske kuće itd.

U pisanom dijelu (atributi) možemo imati sve podatke, recimo o planinarskim objektima: ime objekta, tip objekta (dom, kuća, sklonište), područje položaja, planinu, upravljača, domara, telefon, broj ležaja itd.

Taj opisni dio pozivamo klikom na označeni objekt na karti. Naravno, svaka vrsta objekta može biti prikazana drugim simbolom i bojom, te različitom veličinom. I linijski objekti mogu biti prikazani raznim debljinama i bojama. Na taj način dobivamo reambuliranu kartu koja najbliže odgovara trenutnom stanju terena. U opisni dio objekta snimljenog na terenu, odnosno u bazu, upisujemo tekstualne podatke koji ga karakteriziraju.

Uza sve opisano, na karti je stalno crvenim kružićem prikazana naša trenutačna pozicija na terenu, izračunata prema signalima poslanim s najmanje tri satelita. Tako sada površinske, linijske ili točkaste objekte možemo snimati na terenu, a oni se odmah prikazuju na georeferenciranoj karti. Također možemo navigacijom ili navođenjem doći do unaprijed određenih mjesta ili objekata.

Koristeći se džepnim računalom s GPS-om od samih njihovih početaka, a isto tako i samim GPS-om, planinarim izvan markiranih staza ne opterećujući se time gdje se nalazim i bez bojazni da neću doći na

svoje odredište. Budući da sam kao dugogodišnji planinar obišao većinu obilježenih planinarskih putova, ovim drugim načinom planinarenja upoznajem mnoga druga manje poznata i pristupačna mjesta. Budući da sam po struci geodet, tim instrumentima lakše pronalazim geodetske točke po brdima, kao što su poligoni i trigonometri, pa sam i u tim trenucima daleko izvan planinarskih staza i prometnica.

I još samo kratko o točnosti tih jednofrekventnih GPS prijemnika: ona je dovoljna za karte 1:25 000 i sitnijeg mjerila i kreće se otprilike unutar 15 metara. Prikaz našeg položaja na karti ovisi o još nekoliko čimbenika: točnosti georeferenciranja podloge, načinu transformacije pozicije iz jedinstvenog koordinatnog sustava WGS84 u jedan od naših koordinatnih sustava (petparameterska ili sedamparameterska transformacija, vrsta projekcije), no time neću zamarati čitatelja. Toliko zasad o toj tehnologiji i možda se negdje sretnemo izvan markiranih planinarskih staza. Ako koga zanima nešto više, rado ću mu pomoći savjetom ili ga uputiti u rad.

Božidar Krznarić

IN MEMORIAM

ZVONKO DRUŠKOVIĆ – PAT

Dana 18. lipnja u 80. godini života preminuo je dugogodišnji član HPD »Japetić« Zvonko Drušković – Pat. Iznemada, u vrlo kratkom vremenu, bolest koja je dugo pritajeno čučala u njemu, uzela je maha i odnijela nam prijatelja.

Pat je do zadnjeg trenutka bio aktivni član HPD »Japetić« u Samoboru, a još mjesec dana prije smrti sudjelovao je na Japetićevom pohodu. Samozatajan čovjek niskog rasta, ali velike duše, nije nikada pričao o ničemu drugome osim o onome što je najviše volio, a to su bile planine. Rijekto tko od prijatelja je znao da je Zvonko kao mladić od 16 godina prošao kalvariju Drugog svjetskog rata i križnog puta, samo se tu i tamo znao ispričati da ne može doći na sastanak jer ga čekaju prijatelji iz Kluba 242 (Domobranske đачke bojne).

Bio je član planinarske organizacije od ponovnog osnutka »Japetića« nakon Drugog svjetskog rata (1947.). Bio je sportski aktivan, no karijeru je morao

prekinuti zbog problema sa zglobovima, pa je stoga svu svoju ljubav pretočio na planinarenje kojim se nikada nije prestao baviti. Svojevremeno je u Japetiću postojala sekcija simpatičnog imena »Plahuter« u kojoj je on bio aktivan. Kroz duge godine aktivnog planinarskog rada bio je tajnik društva, član raznih odbora i komisija. Sudjelovao je u organizaciji izleta, pohoda te orijentacijskog natjecanja »Janko Mišić«. Isto tako, jedan je od osnivača stanice

GSS-a u Samoboru. U »Japetiću«, posljednjih godina bio je zadužen za arhivsku dokumentaciju društva koju je vrlo pedantno vodio, manirom knjigovođe, što je bio po struci. Uvijek je vodio računa i podsjećao da se ono što je planirano i dogovoreno realizira. Pat je bio veseljak: Na žalost, odnio je sa sobom prelijepe pjesme kojima nas je oduševljavao, a mi se nismo potrudili naučiti ih. Samoborski planinari tužni su jer Pata više neće susretati na Okiću, Šoćevoj kući i na samoborskom placu.

Darko Dömötörfy

DAN DALMATINSKIH PLANINARA

Ovogodišnji Dan dalmatinskih planinara obilježen je 26. i 27. svibnja na atraktivnom sjevernobiokovskom prijevoju Turiji (700 m), udaljenom 10 kilometara od Zagvozda. Domaćin i organizator te tradicionalne akcije bilo je HPD »Sveti Jure« iz Zagvozda.

Više od 700 sudionika podiglo je svoje raznobojne šatore uz staru Napoleonovu cestu, građenu u razdoblju od 1806. do 1809. Šatori su »niknuli« tik do tunela koji od Turije, preko Župe, povezuje taj kraj s Vrgorcem i Makarskom. Prvi su se dan okupljeni planinari družili uz logorsku vatru, a sutradan su upriličeni usponi na Biokovo. Najzahtjevniji je bio uspon preko Ljubovića na Sv. Juru (1762 m), najviši vrh ove iznimno lijepe i zanimljive primorske planine. Nešto lakša tura vezivala je Turiju i Sv. Rok (1224 m) (preko Čulije), uz usputni posjet naselju Župi i rodnoj kući geografa, svjetski poznatog geomorfologa i istraživača krša akademika Josipa Roglića. Veselje i užitak druženja i planinarenja narušeni su, na žalost, padom i slomljenom nogom jednog planinara pri spustu sa Sv. Jure. Odmah je intervenirala dežurna ekipa HGSS-a uz uporabu helikoptera.

I ovaj je put manifestaciju svojom nazočnošću uveličalo više planinarskih udruga iz BiH, članica Planinarskog saveza HZ Herceg-Bosna. Suradnja dalmatinskih i bosanskohercegovačkih planinara uspješno se razvija međusobnim posjećivanjem i sudjelovanjem u raznim planinarskim aktivnostima. Domaćini, članovi HPD-a »Sv. Jure«, na čelu s predsjednikom udruge Ivicom Buljubašićem, zaslužili su pohvalu za dobru organizaciju. Za idućeg domaćina Dana dalmatinskih planinara odabrano je HPD »Sv. Ilija« iz Orebića na Pelješcu.

Ante Juras

GORAN GABRIĆ

Planinarski logor na prijevoju Turija

»DIVLJI CVIJET« S PITOMOG JEZERA

U nedjelju 3. lipnja na Sovskom jezeru, u organizaciji PD »Dilj gora« iz Slav. Broda održani su 13. susreti planinara pjesnika. Prekrasan dan privukao je velik broj slavonskih planinara i ljubitelja prirode, među kojima i tridesetak pjesnika, od kojih dvanaest iz Požege. Po prvi puta na obalama ostatka Panonskog mora našao se i Mato Viljušić iz Orašja iz BiH koji je poslije pročitanih stihova rekao: »Priroda je prekrasna, lirika zanimljiva, pa samo slušaš, sjediš, opuštaš se i uživaš. Neopisivo ugodno i romantično!«

Na početku ovogodišnjih Susreta, promovirana je zbirka poezije »Divlji cvijet«, u kojoj su ukoričeni radovi pedesetak sudionika prošlogodišnjih 12. susreta. Zbirku je predstavio Ivan Jakovina, požeški planinar i dugogodišnji sudionik ove priredbe. On je istaknuo da se radi o jedinstvenoj pjesničkoj manifestaciji koja okuplja autore svih dobnih i obrazovnih skupina, od mladih iz osnovnih škola, do afirmiranih imena hrvatskog pjesništva.

Posebice je pohvalio entuzijazam i upornost Josipa Činkla, slavonskobrodskog planinara i urednika biblioteke »Jezero«, te »Brodskog planinara«. Do sada je tiskano osam zbirki pjesama čitanih na Sovskom jezeru. Zbirka »Divlji cvijet«, sadržajno i grafički, najuspješniji je uradak u tom nizu. Uz uređivački posao, radove je ilustrirao Josip Činkl. Također su mu pomogli Ruža Vištica i Sandra Vukoja (recenzija i lektura), Delibor Jakičić (slog i prelom) te Dubravka Biondić. Zbirku je tiskao »Diozit« d.o.o. iz Slavonskog Broda, uz materijalnu pomoć tridesetak darovatelja.

Ivan Jakovina

GODIŠNJI POHOD NA DINARU

Tradicionalni godišnji pohod na najviši vrh Hrvatske održan je ove godine na Dan domovinske zahvalnosti, a odazvalo se oko 200 planinara iz svih krajeva Hrvatske. Za razliku od prijašnjih uspona, ovaj je bio obilježen lošim vremenom i neobičnom hladnoćom, tako su se mnogi planinari vratili s vrha promrznuti. Sudjelovale su i članice Prve hrvatske ženske himalajske ekspedicije, koje su izazvale čuđenje svojom izvrsnom tjelesnom kondicijom: u vrijeme kad je glavina planinara bila otprilike na pola puta, djevojke su se već vraćale s vrha.

Željko Poljak

OTVORENA PLANINARSKA KUĆA »LEDINEC« NA GRABROVICI

U subotu 16. lipnja HPD »Dugi vrh« iz Varaždina upriličilo je otvorenje nove planinarske kuće »Ledinec«, izgrađene na najvišem dijelu vinogradarskog brežuljka Grabrovice kod Ledinca, na visini od 290 metara. To novo mjesto okupljanja planinara i ljubitelja prirode posjetitelje će posebno privlačiti zbog prekrasnog vidika na zagorske i slovenske planine, pa čak i na više austrijske planine. Također se prekrasan vidik pruža prema Međimurju i cijeloj dravskoj dolini s akumulacijskim jezerima.

Svečanosti otvorenja prisustvovalo je dvjestotinjak planinara i mještana okolnih naselja, a uz ostale goste bio je ondje i varaždinski gradonačelnik dr. Ivan Čehok s obitelji. Kronološki prikaz tijeka izgradnje kuće, sve probleme koji su predhodili izgradnji i napore koje je trebalo uložiti u osiguranje financijske i materijalne pomoći te u same radove, predstavio je predsjednik društva Zvonimir Krajcer. Ukupna vrijed-

MILAN TURKALJ

Nastup KUD-a »Varteks«

nost dosadašnjih radova procijenjena je na oko 250.000 kuna, uz otprilike 7.000 dobrovoljnih sati rada. Završen je podrumski dio i prvi kat objekta, gdje se nalazi dvorana s 50 mjesta, kuhinja i sanitarni čvor, a dovršiti još treba potkrovni dio sa sobama, skupnom spavaonicom za pedesetak osoba i sanitarnim čvorom. Lijepo je uređen i okoliš, a na prilazu postavljeno je drveno raspelo.

U svom obraćanju varaždinski gradonačelnik dr. Ivan Čehok nije krio oduševljenja ljepotom i funkcionalnošću doma s prekrasnim okolišem i vidicima, te je izrazio namjeru da onamo dovodi svoje goste na službene sastanke i domjenke. Obećao je daljnju potporu dovršenju radova i aktivnostima društva, a na

MILAN TURKALJ

Novo planinarsko izletište u Hrvatskom zagorju – planinarska kuća »Ledinec« na brijegu Grabrovice

MILAN TURKALJ

Vrpcu je prerezala najstarija planinarka Mira Fuksa uz asistenciju najmlađe Lucije, gradonačelnikove kćeri

njegov prijedlog svečanu su vrpcu prerezali najstarija planinarka Mira Fuksa, uz asistenciju mlade gradonačelnikove kćeri Lucije. Skup su pozdravili predstavnici planinarskih društava na čelu s Mišom Glagolčićem, predstavnikom HPS-a, koji je predao natpisnu ploču kuće. Blagoslov doma i raspela obavio je župnik župe Margečan Alojzije Pakrac. U kulturno-umjetničkom programu nastupilo je KUD »Varteks« sletom prigodnih pjesama, a članica sekcije mladeži društva »Vjeverica« iz Gornjeg Knežinca Helena Kanežić izvela je prigodnu recitaciju.

Svečanost otvorenja vodio je Dražen Dretar, voditelj Ureda za odnose s javnošću Grada Varaždina, a za zabavni dio druženja pobrinuo se Miroslav Dolenc, glazbenik i pjevač. Svima koji su na bilo koji način pridonijeli izgradnji dodijeljena su sponzorska priznanja sa zlatnim, srebrnim i brončanim znakom.

Planinarska kuća »Ledinec« za planinare će poslovati vikendom te uz najavu s dežurstvima članova, dok se ne riješi neki drugi način upravljanja i poslovanja. Za rezervacije i najave treba se obratiti tajniku društva Ivanu Šoltiću na mobitel 091/72-48-118.

Milan Turkalj

199. I 200. SAVJETOVANJE MEĐUDRUŠTVENOG SAVJETA ZPP-a

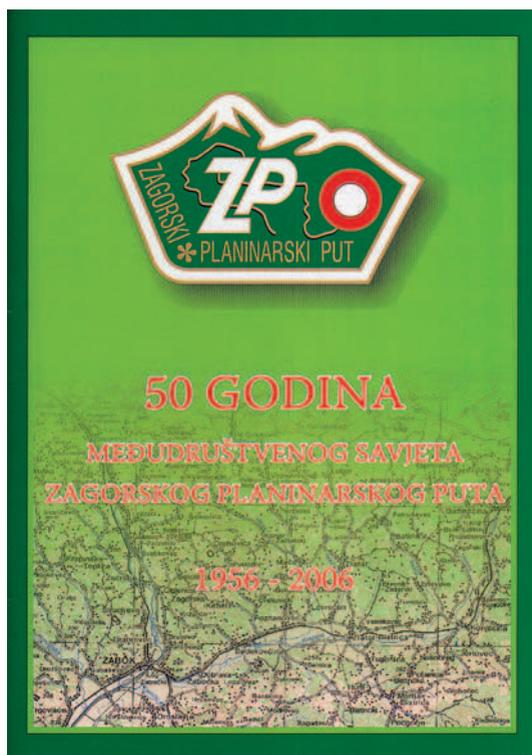
Slaveći 25. obljetnicu rada HPD »Gradina« iz Konjščine bila je 18. ožujka domaćin 199. savjetovanja ZPP-a, koji je održan u lovačkom domu Sušobreg kod Konjščine, a jubilarno 200. savjetovanje održano je 9. lipnja u planinarskom domu »Lujčekova hiža« na Pokojcu, pod domaćinstvom HPD »Milengrad« iz Budinščine koje je tog dana proslavilo 55. obljetnicu

rada. Tom prilikom održan je i susret planinara Krapinsko-zagorske županije. Rad Međudruštvenog savjeta ZPP-a u posljednje vrijeme karakterizira mirno razdoblje, nakon što je riješeno pitanje novih dnevnika, zemljovida, značaka i oznaka i pečata kontrolnih točaka ZPP-a. ZPP sada broji 25 KT-a. Na savjetovanjima se uglavnom raspravlja o tridesetak zajedničkih akcija tokom godine, a to su uglavnom pohodi planinarskim obilaznicama, proslave obljetnica i druženja.

Promovirana je spomenica povodom 50. obljetnice rada Međudruštvenog savjeta ZPP-a koja se još tehnički doraduje prije konačne verzije za tisak, a potrebno je riješiti i troškove tiskanja spomenice. Iduće 201. savjetovanje održat će se u planinarskom domu na Majeru u organizaciji HPD »Oštrc« iz Zlatara, 16. rujna.

Povodom 55. obljetnice rada predstavnik HPS-a Darko Domišljanović dodijelio je plakete HPS-a HPD-u »Milengrad« i predsjedniku društva Zvonimiru Zozoliju.

Prije 200. savjetovanja i proslave 55. obljetnice HPD »Milengrad« položeno je cvijeće i zapaljene su svijeće na grobu veterana hrvatskog i planinarstva

Svečana spomen-knjžica povodom 50. obljetnice uspostave Međudruštvenog odbora ZPP-a

Budinščine i MS ZPP-a Ljudevita Hercega – Lujčeka, po kojemu je nazvana staza i planinarski dom na Pokojcu.

Milan Turkalj

50. SLET PLANINARA HRVATSKOG ZAGORJA I MEĐIMURJA

Jubilarni, 50. slet planinara Hrvatskog zagorja i Međimurja u organizaciji MS ZPP-a i domaćina HPD »Ivančica« iz Ivanca, održan je u subotu 27. svibnja, kod planinarskog doma »Josip Pasarić« na vrhu Ivanšćice, gdje je održan i prvi Slet 9. lipnja 1957. godine. Jedino 1991. godine nije održan Slet ZPP-a zbog ratnih zbivanja.

Iako je najavljeno loše vrijeme, što je vjerojatno utjecalo na veće sudjelovanje društava, na Ivanšćici se okupilo više od 150 planinara iz 17 planinarskih društava te još toliko članova domaćina i mještana Ivanca i okolnih sela. Na svečanosti otvaranja Sleta sudionicima se najprije obratio predsjednik društva domaćina, Borislav Kušen, koji je podsjetio na početak održavanja sletova ZPP-a te pozdravio čak petoricu sudionika prvog Sleta prije 50 godina: Franju Hrga, Ivana Ernoića i Ivana Gečeka iz Ivanca, Vladimira Zagrajskog iz Varaždina te Ivana Kustera iz Pregrade. »Dok se danas na vrh može i autobusom, tada nije bilo ceste i nije se bilo lako popeti«, rekao je između ostalog Vladimir Zagrajski, obraćajući se nazočnima. Skup je pozdravio i Tomislav Čanić, dopredsjednik HPS-a koji je na tu dužnost izabran dan ranije na izornoj Skupštini HPS-a u Zagrebu. Milan Turkalj, predsjednik MS ZPP-a otvarajući Slet naglasio je važnost ove organizacije koja koordinira rad 29 planinarskih društava, brine o trasi Zagorskog planinarskog puta koji ima 25 kontrolnih točaka, ali je izrazio i žaljenje što je u rad društava uključen malen broj mladih članova u odnosu na ranije razdoblje kada su i sletovi bili posvećeni mladim planinarima. Svečano otvaranje uveličale su članice društva prijatelja narodnih običaja Maska iz Ivanca koje su pjesmom i plesom s planinarima razgalile atmosferu na Ivanšćici.

Prije zabavno-takmičarskog programa u kojem su se prisutni takmičili u kuglanju na visećoj kuglani, trčanju u vrećama i potezanju užeta, dodijeljen je prelazni pehar ZPP-a najboljem društvu u prošloj 2006. godini, a to je planinarsko društvo »Blagus« iz Blaguše.

U zabavnom djelu nastupili su planinari muzikaši »Dečki z bregov« iz zlatarskog kraja pa se uz, ipak lijepo vrijeme na Ivanšćici i dobro plesalo uz dobru ponudu jela i pića. Treba pohvaliti ivanečke planinare te opskrbnike planinarskog doma, obitelj Dragutina Hanžeka na gostoljubivosti i trudu te dobroj organizaciji Sleta.

Milan Turkalj

MILAN TURKALJ

Dodjela priznanja HPS-a HPD-u »Milengrad« i Z. Zozoliju

MILAN TURKALJ

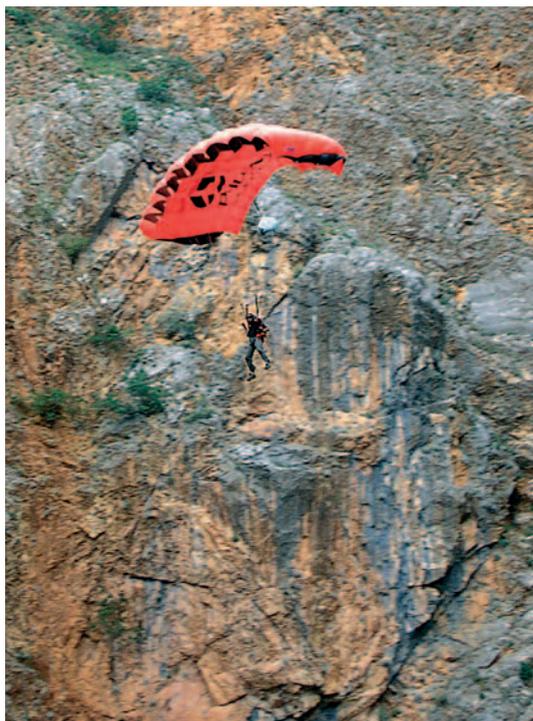

Ples na krovu Hrvatskog zagorja

MILAN TURKALJ

Na 50. sletu ZPP-a na Ivanšćici

GORAN GABRIĆ

Zadnji metri leta padobranskim jedrom

SKOKOVI PADOBRA NSKIM JEDROM U CRVENO JEZERO

Ekstremni skokovi padobranskim jedrom imaju sve više pristalica. Nakon skokova u jamu Mamet i s vrha stijene Anića kuka na Velebitu, base-jumperi izveli su i skokove u Crveno jezero kod Imotskog.

Crveno jezero je jama ispunjena vodom, dubine 520 metara. Dubina vode je oko 250 m. Promjer površine vode je oko 200 m, a promjer rubnog ulaza je otprilike 300×200 m. Jama ima karakteristične okomite crvene stijene po kojima je jezero i dobilo ime.

Dana 24. svibnja 2007., ispred gotovo tisuću Imočana i gostiju, brojnih TV ekipa i novinara, sedam skakača (četiri Hrvata, dva Slovenca i jedan Rus) izveli su vrlo zahtjevne i opasne skokove s najviše litice Crvenog jezera. Padobransko jedro otvarali su nakon pedesetak metara slobodnog pada i slijetali u vodu, gdje ih je čekao gumeni čamac. Naročito impresivan skok izveo je ruski base-jumper, koji je, skačući posljednji, padobransko jedro otvorio nakon gotovo 200 metara slobodnog pada.

Sve se odvijalo pod budnim okom članova HGSS-a iz Stanica Split i Makarska, koji su osiguravali taj nesvakidašnji događaj. Pokrovitelj je bila turistička zajednica Grada Imotskog.

Goran Gabrić

OSNOVANO PLANINARSKO DRUŠTVO U KUTJEVU

U Kutjevu je osnovano Planinarsko društvo »Vidim«. Raduje nas što je time Požeština uz »Sokolovac« (Požega), »Klikun« (Pleternica), »Mališčak« (Velika) i Stanicu Hrvatske gorske službe spašavanja (Požega) sada bogatija za još jedno planinarsko društvo. Osnivačka skupština održana je 19. travnja u prostorijama kutjevačkog športsko-rekreacijskog centra. Društvu su dali ime po uzvišenju na obroncima Krndije, obraslom vinogradima, s kojeg se Požeška kotlina vidi »kao na dlanu«. Sastavnica logotipa Društva jest grana božikovine, zaštićene biljke koja ima bogato stanište na Krndiji.

Svečanom činu utemeljenja Društva svjedočili su predstavnici kutjevačkih udruga, gradske vlasti, planinarskih društava iz Požege, Orahovice i Pleternice, Hrvatske gorske službe spašavanja te Parka prirode Papuk. Uz predstavnike gostiju, Skupštinu je pozdravio i Miro Mesić, predsjednik Slavenskoga planinarskog saveza. Tom su prigodom planinarske kolege iz Požege domaćinu poklonile knjigu »Stoljeće požeškog planinarstva 1898. – 1998.«

Na Skupštini su usvojeni Statut, plan rada i visina članarine. Za predsjednika Društva izabran je Antun Koren, za dopredsjednicu Nada Razumović, za tajnika Zdravko Lovrić, blagajnica je Miroslava Nikolić, a kroničarka Ljubica Hruškar. Ostali su članovi Upravnog odbora: Ružica Krauthaker, Ognjen Hruškar, Josip Kukić i Željko Perak.

Budući da je u Kutjevu pedesetih godina minulog stoljeća kratko vrijeme djelovalo planinarsko društvo, tradicija se ovime nastavlja, ali u mnogo povoljnijem duhovnom i materijalnom ozračju. Poželimo im stoga dug i plodonosan rad.

Ivan Jakovina

Polaznici »Kapeline« planinarske škole na vrhu Dinare s diplomama u ruci

PLANINARSKA ŠKOLA HPD »KAPELA«

Prvoga lipanjskog vikenda završila je ovogodišnja planinarska škola HPD »Kapela« iz Zagreba. Već treću godinu za redom diplome polaznicima planinarske škole svečano su podijeljene na vrhu Dinare, najvišem vrhu Hrvatske. Uz tradicionalne dinje i šampanjac bili su i kršteni na planinarski način – penjačkom zamkom po donjem dijelu leda.

Škola je započela sredinom ožujka, a sastojala se od sedam predavanja i osam izleta. U školu se upisalo 22 polaznika, od kojih je najmlađi imao 10 godina. Ciljevi izleta bili su Medvednica, Gorski kotar, Okić, Kolovratske stijene, Vinište i Dinara. Školu su vodili Damir Gross i Slavko Ferina.

Polaznici škole, a sada »diplomirani planinari«, sudjelovat će i pridonositi daljnjem radu društva te svojim primjerom potaknuti ostale zaljubljenike u planine i prirodu da pohode jednu od sljedećih planinarskih škola u organizaciji HPD-a »Kapela«.

Boris Lanča

SLJEMENSKA ŽIČARA OBUSTAVILA RAD

Zbog dotrajalosti je obustavljen rad ZET-ove žičare od Tunela na Sljeme. Stručnjaci su zaključili da se obnova te zastarjele žičare ne isplati, pa će se graditi nova, no pitanje je kada. Dotle će umjesto nje voziti na Sljeme ZET-ov autobus, koji polazi sa Sljemenske ceste, na mjestu gdje se s nje odvajaju Bikčevićeva staza i Poučna staza »Bliznec«, a završna mu je postaja pod Tomislavovim domom. Željko Poljak

Lapis Plus d.o.o.
ZASTUPNIK Pro-lux
ZA RH BiH i SLO

Compact dalekozori

Monokulari

ZOOM dalekozori

Panoramski dalekozori

Kompasi

Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015
www.lapis-plus.hr

PRVA HRVATSKA ZENSKA HIMALAJSKA EKSPEDICIJA KRENULA!

Sredinom kolovoza krenula je prva skupina dugo pripremane prve hrvatske alpinističke ekspedicije prema himalajskom vrhu Cho Oyu (8201 m), što je popraćeno priličnom medijskom pažnjom u našoj javnosti. Osobitost je ove ekspedicije i brojnost njezinog članstva – na popisu je 19 kondicijski izvrsno pripremljenih alpinistica iz ukupno 9 planinarskih društava. Voditeljica uspona bit će Ana Marija Bojko, voditelj ekspedicije tajnik HPS-a Darko Berljak, a ekspedicijski liječnik prim. dr. Dubravko Marković iz Pule.

Željko Poljak

NESREĆA NAŠEG SPELEOLOGA U TALIJANSKIM ALPAMA

Sredinom kolovoza zadobila je velik publicitet hrvatske i europske javnosti akcija spašavanja karlovačkog speleologa Igora Jelinića, koji se kao član talijansko-hrvatske ekspedicije okliznuo u neistraženoj špilji Piaggia Bella u brdu Margueris (Maritimne Alpe na talijansko-francuskoj granici). Pri padu je zadobio prijelom stopala i ozljedu ramena. To se dogodilo na dubini od 300 metara, a 4 km daleko od ulaza. Akciju spašavanja otežalo je nekoliko suženja koja je trebalo proširiti dinamitom da bi se unesrećenome moglo prići nosilima. Zbog toga je na izvlačenje morao pričekati nekoliko dana, u vrlo teškim prilikama (temperatura oko 5 iznad nule). Konačno, Jelinić je spašen i prevezen helikopterom najprije u bolnicu u Torinu, a nakon nekoliko dana automobilom u bolnicu u Karlovcu.

Željko Poljak

STARI »HRVATSKI PLANINARI«

Prodaje se ušćuvana kolekciju časopisa »Naše planine« i »Hrvatski planinar«. Kolekcija sadrži jedan broj iz 1949. godine te kompletne godine 1953. – 1954., 1957. – 1957. i 1963. – 2007. Kolekcija se prodaje isključivo u kompletu. Zainteresirani mogu nazvati broj 091/23-23-454.

Ur.

VMD
Travel Agency

Adresa: III Cvjetno naselje 20, 10000 Zagreb

tel: 01 6065 840 · fax: 01 6065 841 · e: vmd@vmd.hr

ID HR-AB-01-080038509 | IATA 75321271 | član UHPA

POHODI, TREKKING, SKIJANJE, RONJENJE...

SINAJSKA PUSTOLOVINA	29.09.-06.10.2007
OTVORENJE SKIJAŠKE SEZONE-Austrija	studeni-prosinac 2007
RONJENJE U CRVENOM MORU-Liveaboard safari	prosinac 2007
SKIJANJE-Francuska, Italija, USA	siječanj-travanj 2008
NEPAL - Nar Phu Trekk	svibanj 2008
KORZIKA, NORVEŠKA, DOLOMITI	svibanj-srpanj 2008

Mladi ste, govorite strane jezike, želite putovati, upoznavati nove ljude i kulture...
...prijavite se na naš Tečaj za turističke pratitelje i budite korak bliže svom cilju!!!!

Početak tečaja: 10.09.2007.

NOVO!!! Kvalitetne transportne vreće za vaše pohode i putovanja!

Za detaljne programe i cijene nazovite, pišite, navratite...

www.vmd.hr

**AVIO KARTE ZA VAŠE EKSPEDICIJE
za sve destinacije diljem svijeta**

KALENDAR AKCIJA

15. 9.	Gljive našeg kraja <i>Žumberak: pl. dom "Boris Farkaš" u Sekulićima</i>	PŠK "Trešnjevka-Monter", Zagreb Ljerka Farkaš, 091/19-43-001 Josipa Kljajić, 091/48-12-143
15. 9.	Preko Zelova na Svilaju <i>Svilaja: Zelovo - Orlove stine - vrh Svilaje</i>	PD "Svilaja", Sinj Boris Buljan, 021/826-087, 095/90-28-281
16. 9.	Pohod na Visoku <i>Visoka (892 m) iznad Sinja: Sinj - Radošić - Visoka</i>	PD "Svilaja", Sinj Ivica Kodžoman, 098/439-150, 021/824-179
16. 9.	26. memorijalni pohod na Učku <i>Učka, Vojak</i>	PD "Kamenjak", Rijeka Fehim Buševac, 051/331-212 Igor Korlević, 098/256-661
16. 9.	Dan HPD "Zanatlija" <i>Medvednica: pl. kuća "Hunjka"</i>	HPD "Zanatlija", Zagreb Tomislav Muhić, 091/58-27-782
22. - 23. 9.	Memorijalni pohod planinara na Učku <i>Učka</i>	PD "Kamenjak", Rijeka
22. 9.	Po Karlovačkoj obilaznici <i>Samoborsko gorje - Žumberačka gora</i>	PD "Dubovac", Karlovac
22. 9.	Dan PŠK "Trešnjevka-Monter" i 149. br. HV <i>Žumberak: pl. dom "Boris Farkaš" u Sekulićima</i>	Ljerka Farkaš, 091/19-43-001 Josipa Kljajić, 091/48-12-143
23. 9.	Jesenski uspon na Oštru <i>Podoštra - Oštra</i>	PD "Željezničar", Gospić Andrija Benković, 053/574-305, 091/16-48-182
23. 9.	Dan HPD "Železna gora" <i>Mohokos</i>	HPD "Železna Gora", Čakovec
23. 9.	Po vinogradima i šumama <i>Feričanci</i>	HPD "Sokol", Feričanci Zlatko Brkić, 031/212-601 Ivan Kočaj, 031/604-315
26. 9.	Dan čistih planina	
29. - 30. 9.	Jesenski obilazak po Ravnoj gori <i>PP RG: Donja Voća - Vukovoj - Ravna gora - Kamenica</i>	PD "Ravna gora", Varaždin Zlatko Smerke, 042/741-433, smand@vz.t-com.hr
30. 9.	Dan HPD "Zagreb-Matica" <i>Medvednica: pl. dom "Ivan Pačkovski" na Puntijarki</i>	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb HPD "Zagreb-Matica", 01/48-10-833
30. 9.	Za čistu Medvednicu <i>Medvednica: pl. putovi prema Puntijarki</i>	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb Edo Hadžiselimović, 098/98-84-994, edo.hadziselimovic@
30. 9.	Planinarski pohod na "Kuna-gora" <i>pl. kuća "Kuna gora", Vinagora, Veliki Tabor, Kostel grad</i>	HPD "Kuna-gora", Pregrada Stjepan Novačko, 098/499-435 Zdravko Vinković, 099/68-29-871
2. - 7. 10.	Put dupina <i>Nerezine - Vidikovac - Martinšćica - Lubenice - Mali Lošinj</i>	PK "Osorščica", Mali Lošinj Bolto Gaberšek Marčela Badurina, 098/403-469
4. - 7. 10.	Dani PD "Mljet" <i>Otok Mljet</i>	PD "Mljet", Govedari Marin Perković, 098/470-469, marin.perkovic1@du.t-com.l
6. 10.	Kesenijada <i>pl. kuća "Rudi Jurić" na Pesku</i>	HPD "Bilo" Koprivnica, HPD "Pevec" Koprivn Ivica Kušek, 091/25-10-571 Damir Srednoselec, 099/69-11-958
7. 10.	Dan HPD "Željezničar" na Oštrcu <i>Oštrc; Dan HPD "Željezničar", Zagreb</i>	HPD "Željezničar", Zagreb

*Vrhunska oprema
za vrhunske rezultate!*

**VELIKO
SNIŽENJE
DO 50%**